

Sidas U-landsforskningsråd

Olle Edqvist

**Avdelningen för
forskningssamarbete**

Sidas U-landsforskningsråd

Olle Edqvist

Sida Evaluation 06/24

**Avdelningen för
forskningssamarbete**

This report is part of *Sida Evaluations*, a series comprising evaluations of Swedish development assistance. Sida's other series concerned with evaluations, Sida Studies in Evaluation, concerns methodologically oriented studies commissioned by Sida. Both series are administered by the Department for Evaluation and Internal Audit, an independent department reporting directly to Sida's Board of Directors.

This publication can be downloaded/ordered from:
<http://www.sida.se/publications>

Author: Olle Edqvist.

The views and interpretations expressed in this report are the authors' and do not necessarily reflect those of the Swedish International Development Cooperation Agency, Sida.

Sida Evaluation 06/24

Commissioned by Sida, Avdelningen för forskningssamarbete (Department for Research Cooperation)

Copyright: Sida and the author

Registration No.: 2006-00387

Date of Final Report: October 2006

Printed by Edita Communication AB, 2006

Art. no. Sida30813sv

ISBN 91-586-8389-5

ISSN 1401—0402

SWEDISH INTERNATIONAL DEVELOPMENT COOPERATION AGENCY

Address: SE-105 25 Stockholm, Sweden. Office: Valhallavägen 199, Stockholm

Telephone: +46 (0)8-698 50 00. Telefax: +46 (0)8-20 88 64

E-mail: sida@sida.se. Homepage: <http://www.sida.se>

Innehållsförteckning

Sammanfattning och rekommendationer	3
1. Uppdraget och dess genomförande.....	7
2. Omvärldsförändringar	9
2.1 Biståndet ifrågasatt	9
2.2 Stora förändringar i den svenska högskolan	10
2.3 Sveriges politik för global utveckling	10
2.4 Norges och Finlands u-landsforskning.....	11
3. Forskningsfinansieringen genom u-forskprogrammet	11
3.1 Programmet är litet	11
3.2 Forskningsprojekten är korta och spridda över breda ämnesområden.....	12
3.3 Den institutionella basen	13
3.4 Forskningsområden.....	14
3.5 Betydelse för den bilaterala och multilaterala verksamheten	16
3.6 Doktorander och yngre forskare.....	16
3.7 Allmänna synpunkter	16
4. Anslagsmottagarnas åsikter om u-forsk.....	17
4.1 Annan finansiering	17
4.2 Påverkan på institutionens forskning	18
4.3 Påverkan på högre utbildningen	19
4.4 Rekrytering av yngre forskare.....	20
4.5 Doktorander	20
4.6 Stimulans av andra forskare vid institutionen.....	21
4.7 Andra resultat	21
4.8 Samspelet mellan forskare och SAREC genom programmet	21
4.9 Projektstöd	22
4.10 Doktorandstöd.....	24
4.11 Post-doktorstöd, stöd till gästforskare, institutionsstöd och planeringsanslag	25
4.12 Invitationsområden.....	25
4.13 Policy för global utveckling (PGU).....	26
4.14 Slutkommentarer	26
5. U-forskprogrammets stöd till biståndet.....	27
5.1 Sida och de olika sektorerna	27
5.2 Relationen till EU:s bistånd till forskning	27
6. Samspelet med svenska universitet, högskolor, forskningsråd och andra forskningsstödjande organ.....	28
6.1 Samverkan med högskolorna	28
6.2 De svenska forskningsråden.....	29
7. Hanteringen av programmet.....	29
7.1 SAREC:s anslagsprocess: instruktioner, bedömning, administrativa rutiner	29
7.2 Den administrativa belastningen	31

8. Måluppfyllelse, frågor för diskussion	32
8.1 Anslagsvolymen	32
8.2 Målanalys	33
8.3 Skapa och bevara en kunskapsbas för biståndet, sektoriellt forskningsstöd till biståndsarbetet.....	34
8.4 Samarbete med u-landsinstitutioner.....	36
8.5 Ge de bästa forskningsinstitutioner mer långsiktigt stöd	37
8.6 Forskarutbildning för u-landsforskning?	38
8.7 Grundläggande forskning på lång sikt om globala utvecklingsfrågor.....	39
8.8 Internationalisera svensk u-landsforskning för att nå högsta vetenskapliga kvalitet.....	39
8.9 Fördjupat samarbete med andra forskningsfinansiärer	40
8.10 Följ upp bättre, förenkla utlysning och granskning, lita på forskarna.....	40
Annex 1 Enkät om stöd från Sidas u-landsforskningsråd.....	43
Annex 2 Enkät svar	49
Annex 3 Statistisk analys av enkätsvaren	50
Annex 4 Förteckning av intervjuer och viktigare samtal	56
Annex 5 Uppdragsbeskrivningen	57

Sammanfattning och rekommendationer

U-forskprogrammet, eller som dess offentliga namn är, Sidas u-landsforskningsråd, är ett litet forskningsrådssystem för svensk u-landsforskning som efter 30 års verksamhet har skapat en krets av goda svenska u-landsforskningsmiljöer vilka på olika sätt stödjer arbetet kring bistånd och global utveckling och då särskilt byggande av forskningskapacitet i u-länder. Arbetet fungerar i stort sett väl men jag kommer i det följande att ge förslag på hur det skulle kunna förbättras. Det är viktigt att behålla och utveckla anslagsformen.

Anslagen från programmet kombineras med egna resurser eller bidrag från andra finansiärer och täns på olika sätt av engagerade forskargrupper för att genomföra angelägen forskning inom en rad områden och för att på olika sätt kunna stödja mindre lyckligt lottade kollegor i fattiga länder. Detta är viktiga resultat som bör vidmakthållas. Sambandet mellan SAREC:s anslag och andra forskningsfinansiärers anslag är ofta mycket starkt i de svenska universitetsinstitutionerna och Sidas anslag har ibland stimulerat och lagt grunden för stora EU-anslag.

Programmet är alltför litet

Programmets volym är dock liten i förhållande till det svenska offentliga forskningssystemet i sin helhet och dess genomslag i forskningssystemet är därför mycket begränsat. Med en omfattning av 100 Mkr/år i genomsnitt under åren 2001–2005, vilket motsvarar 0,4 procent av hela forskningsvolymen vid den svenska högskolan, kan man inte förvänta sig att det skall åstadkomma påtagliga förändringar i hela det svenska forskningssystemet. Skall någon märkbar effekt åstadkommas krävs att verksamheten koncentreras till vissa viktiga frågor och områden. Detta har i någon mån också blivit utfallet; ett litet antal institutioner får en betydande del av anslaget och för dem är u-forskanslagen ofta viktiga komplement till andra större Sida-stödda verksamheter.

Anslagen är korta i tiden (i genomsnitt 2,4 år) och relativt små. Den totala kretsen av mottagande institutioner är liten. Den har heller inte utökats väsentligt under de senaste fem åren.

Anslaget är också litet i förhållande till det svenska biståndets volym sett i sin helhet, endast 0,37 procent av det totala biståndet (26 miljarder 2006) och 0,7 procent av Sidas budget (14 miljarder 2005). Det innebär att programmets bidrag till den kunskapssökande verksamheten kring biståndet är mycket begränsad. Detta är förvånande eftersom biståndet arbetar med svåra och komplexa frågor och uppgifter där arbetsformerna är under debatt och ifrågasättande. Man skulle då förvänta sig att forskning upplevdes angelägen för att fördjupa kunskan om biståndet och för att förstå hur det kan fås att fungera bättre. Utvärderingar och uppföljningsverksamhet är förvisso ett värdefullt instrument för att följa arbetet men de kan knappast ta upp de mer övergripande och grundläggande frågorna till granskning.

Jag anser att u-forskprogrammets potential att engagera det svenska forskningssystemet på ett bra sätt för att stödja biståndsarbetet och för att fördjupa kunskapen om de fattiga ländernas problem och bidra till deras lösning inte fullt ut realiserats med nuvarande omfattning av programmet. Programmet är underkritiskt och många av de bästa forskningsmiljöerna nås inte. Inte heller stödjer det biståndsarbetet på ett så bra sätt som kan förväntas.

Målen för u-forskprogrammet har inte operationaliserats

U-forskprogrammets verksamhet är inte systematiskt relaterad till biståndets programmatiska mål med undantag för den del som riktas mot invitationsområdena, vilken dock är av liten omfattning. Programutformningen hänvisar inte till olika mål för programmet utan reglerar i stället genomförandet genom olika stödformer. Det finns en brist i precision i inriktningen av arbetet.

Sex delmål anges för programmet. SAREC har inte på ett tydligt sätt operationaliserat dem eller försökt relatera anslagsformer och anslagsutfall till de olika delmålen för programmet. Den huvudsakliga uppföljningen av programmet har begränsats till utvärderingar med ungefär 10 års mellanrum.

Jag föreslår att SAREC arbetar om målformuleringarna. Dessa bör formuleras så att de är enklare, bättre strukturerade och därmed kan bli faktiskt styrande för den fortsatta verksamheten. Målen bör helst kunna relateras till olika delprogram och sätt att bedöma förslag till forskningsprojekt.

Mitt förslag är att skriva om de nuvarande sex delmålen för programmet i tre, enklare uttryckta, delmål för u-landsforskningsrådet och att strukturera verksamheten efter dessa tre mål:

- att stärka och bidra till utvecklingssamarbetet
- att skapa genuint ny kunskap för biståndsarbetet och global utveckling
- att bevara och förnya den svenska kunskapsbasen

Programmets effekter i högskolan och forskarsamhället är obetydliga

Vad gäller effekterna på det svenska forskarsamhället i sin helhet är de i det närmaste försumbara – programmet är helt enkelt för litet för att ha bred effekt över det svenska forskningssystemet. Dess genomslag vid grupper som är stora anslagsmottagare är också begränsat. Det har dock observerbara effekter för små institutioner och är uppenbart viktigt för ett mindre antal forskargrupper. Dess indirekta effekter genom att lägga grunden för annan finansiering till området (EU, FN:s fackorgan med flera) är påtagliga och kanske en av dess viktigaste funktioner.

Programmet riktar sig huvudsakligen till enskilda forskare och doktorander. Mer direkt interaktion med universiteten och deras institutioner kring forskningsuppgifterna förekommer (nätverk, institutionsstöd) men är av försumbar ekonomisk omfattning.

Mycket skulle kunna göras för att förstärka interaktionen och dialogen med universiteten, fakulteter och för biståndet centrala forskningsinstitutioner. Begränsade uppgifter som nu hanteras inom SAREC:s kansli kan läggas över på särskilda enheter eller institutioner vid högskolan; goda erfarenheter och modeller för detta finns.

Programmets stöd till utvecklingssamarbetet

I forskningsprojekten är kopplingen av forskningen till angelägna utvecklingsfrågor i allmänhet stark. De engagerade forskargrupperna är angelägna att bidra med relevanta forskningsresultat, utbilda forskare och på olika sätt stödja biståndsarbetet. Många av dem är också villiga och ivriga att bidra till Sidas ansträngningar att bygga forskningskapacitet i de fattiga länderna (till exempel genom att engagera samarbetslandets forskare i projekt eller genom att utbilda doktorander från samarbetsinstitutionen) men hindras i viss mån att göra detta genom administrativa begränsningar i anslagen. Reglerna kringgås dock i viss utsträckning.

Det har varit ogörligt att få en bild av hela Sidas utnyttjande av det svenska forskningssystemet. Inte heller har jag kunnat belägga i vilken utsträckning programmet stödjer hela Sidas arbete men mitt intryck är att stödet är begränsat både i ämnestäckning och omfattning. Invitationsområdena är dock bra exempel på försök att stärka denna aspekt men anslagen är alldeles för korta i tid och för små för att få varaktiga och tydliga effekter.

Egendomligt syns mig kravet från SAREC att Sidas andra avdelningar skall bidra med finansiering av invitationsområdena. Om Sida har avsatt särskilda resurser centralt i budgeten för forskningsstöd – resurser som inte bara är avsatta för att bygga forskningskapacitet i mottagarländerna – så bör det inte vara nödvändigt att de andra ämnesavdelningarna skall öka på det stödet.

En tydligare koppling av en del av programmet till Sidas arbete bör göras. Återigen är dock programmet för litet för att kunna stödja Sidas verksamhet fullt ut. Sida utnyttjar också en rad andra anslagsformer och kanaler för att få stöd med forskningskompetens för vissa bestämda ändamål. Sida bör överväga att på lämpligt sätt överföra sådana verksamheter till u-landsforskningsrådet och utlysa dem via rådet. På det sättet stärks konkurrensen om medlen och därmed kvaliteten i forsknings- och utvecklingsarbetet. Förutsättningen för detta är naturligtvis att forskningsavdelningen verkligen fungerar som en gemensam resurs för Sida och får sådana kontakter med de andra avdelningarna att forskningsavdelningens medverkan aktivt efterfrågas och att stödet svarar mot avdelningarnas behov.

Grundläggande och långsiktig forskning

Biståndsverksamheten har efter femtio års verksamhet fortfarande stora svårigheter och förespråkarna har haft svårt att övertygande argumentera för att det haft stora positiva effekter i de fattiga länderna och att det varit framgångsrikt. Grunderna för biståndet är omdebatterade, villkoren och formerna för framgångsrikt arbete är omtvistade. Detta talar för att fortsatta grundläggande insatser krävs för att förstå hur olika grupper av fattiga länder fungerar vad avser statsskick, politik, ekonomi, sociala dynamik. Detta gäller också externa krafterns påverkan och effekter, till exempel genom handel, bistånd och militära interventioner.

Många utvecklingsfrågor kallar på forskning för att förbättra situationen till exempel inom områden som jordbruksproduktion, hälsa, varu- och tjänsteproduktion både inom den formella och informella ekonomin. Erfarenheten visar att grundläggande forskning kan ge avgörande bidrag i vissa fall (utrotande av smittkoppor, nya högvakastande grödor osv). Delar av svensk forskning har bäring på viktiga utvecklingsproblem men bedrivs huvudsakligen med finansiering från andra källor än Sida.

Det är angeläget att SAREC medverkar i utvecklingsrelevant grundforskning av högsta kvalitet. Sida kan inte vara en huvudfinansiär för utvecklingsrelevant *grundforskning* utan ansvaret för detta bör delas med andra finansiärer. Sidas medverkan är dock angelägen för att ett kunskapsutbyte skall komma till stånd med sådana forskningsmiljöer och med andra forskningsfinansiärer. Sidas medverkan och närvaro kan ge stöd och synlighet åt de mest angelägna områdena.

Programmets nuvarande arbetssätt

I min genomgång urskiljer jag sammanfattningsvis följande problem i nuvarande arbetssätt:

- *Bara en liten del av programmet (invitationsområdena) styrs idag direkt och tydligt av biståndets behov.* Bredare utvecklingsfrågor som aktualiseras genom Sveriges nya politik för global utveckling bör ges större utrymme i programmet. En större del av programmet bör riktas mot Sidas och UD:s behov.
- *Ett litet antal institutioner har över lång tid har fått många små anslag.* Genom att utlysa längre och möjligen större anslag, i stället för att enbart arbeta med mindre anslag, skulle en höjd ambitionsnivå och bättre planering möjliggöras för de vetenskapligt bästa och de för biståndet viktigaste forskargrupperna.
- *Isolerade doktorandprojekt är inte en bra metod för att rekrytera unga forskare.* Risken är stor att deras forskarutbildning inte leder till en tydlig karriär, att det blir en forskningsinsats som inte förs vidare och att arbetet blir praktiskt svår genomförbart för doktoranden. Doktorandprojekt bör normalt vara en del av större projekt. Tyngdpunkten i rekryteringsansträngningarna bör förskjutas från forskarutbildning av doktorander mot insatser för postdoktorer.

- SAREC har ingen kontakt med vissa delar av svensk forskning som långsiktigt är av stort intresse och betydelse för global utveckling och bistånd. Detta skulle kunna förbättras om en del av programmet inriktas mot forskning av högsta internationella kvalitet (givetvis då inom långsiktigt relevanta områden, problem eller ämnen). Anslagen bör vara så långsiktiga att forskare med erfarenhet engageras på allvar i arbetet. Samarbete med andra finansiärer, i första hand Vetenskapsrådet, bör etableras för denna uppgift.

Förslag till ny programstruktur och tydligare uppgifter

Utvärderingsuppdraget innefattar också att överväga tänkbara alternativ för utlysning och anslagsgivning. Jag anser att grunddragen i verksamheten med ett rådsliknande arbetssätt och utlysning av anslag med klart angivna bedömningskriterier bör behållas. Erfarenheten visar att detta är ett bra sätt att stimulera till hög kvalitet i forskningen.

De uppgifter som jag ovan har skisserat, och de problem som det nuvarande arbetsformen har, kan dock inte lösas inom ramen för en enda anslagsform utan kräver olika bedömningssätt för olika delar av verksamheten. Jag föreslår att Sida överväger en uppdelning av programmet i tre delar efter tre huvudmålsättningar (förslaget skall ses som en *exemplifiering* av vad jag menar vara rimliga slutsatser av problemen ovan, inte som en fix modell eller mall).

I stället för att dela upp programmet i ett antal olika anslagsformer som är inriktade mot genomförandet (projekt, doktorandstöd, postdoktorstöd, stöd till gästforskare, institutionsstöd osv) skulle programmet kunna delas i tre delar efter tre huvudmål och syften:

En del riktas mot att *stärka och bidra till utvecklingssamarbetet* direkt. Kravet på u-landsrelevans är där centralt, samtidigt som medlen söks i vetenskaplig konkurrens och därmed kvalitetskontrolleras. Projekten inom denna del bör vara betydligt långsiktigare än för nuvarande projektstöd (inte nödvändigtvis dramatiskt högre i årsbelopp). Projekten följs upp med utvärderingar och de ansvariga forskargrupperna blir en identifierad resurs för Sida. Man kan i denna del bygga vidare på invitationsområdena. Här skulle också riktade insatser kunna finansieras som är särskilt angelägna för biståndet men kanske inte ses som banbrytande forskning, typ kunskapsöversikter och områdesstudier. Denna typ av insatser finns redan i nuvarande verksamhet men de bör förstärkas.

En andra del inriktas mot att primärt *skapa genuint ny kunskap* – att bidra till utvecklingsrelevant forskning av högsta kvalitet. Forskningens relevans blir då normalt mer långsiktig och vetenskaplig kvalitet och internationellt samarbete med ledande institutioner blir centrala kriterier. Sidas resurser räcker naturligtvis inte till för hela detta fält utan arbetet måste delas med andra finansiärer och högskolan, helst i en tydlig dialog med andra finansiärer. Också här måste anslagen vara längre för att få full effekt.

En tredje del inriktas på att *rekrytera yngre forskare och expandera kunskapsbasen*. Tonvikten bör förskjutas från doktorander till postdoktorer. Det finns troligen fler doktorander än som behövs i det akademiska forskningssystemet samtidigt som det råder stor brist på resurser för att föra de bästa vidare i karriären. Doktorandprojekt bör vara en del av institutionens satsning inom området och sökas som en del av större projekt. Rekrytering av postdoktorer från andra universitet och från utlandet bör underlättas.

Forskningsarbetet fungerar bättre om inom de tre kategorierna ovan också finns en mindre 'övrig-post' där förstudier, experiment och testprojekt kan stödjas (inklusive planeringsanslag). En sådan mindre pott kan tillåta att nya och spännande idéer och förslag utvecklas.

Attityden till forskarna

Genomgående bör institutionerna ges fullt förtroende och ansvar för genomförandet av forskningen: det ansvaret är de kompetenta att ta. Arbetet behöver inte styras i detalj genom ansökningssystemet och man bör beakta att anslagen är små sett från institutionernas perspektiv.

Begränsade uppgifter kan i ökande utsträckning delegeras till universitetsinstitutioner eller särskilda enheter vid högskolan.

Sidas uppgift är inte att detaljstyra genomförandet av forskningen utan att markera angelägna och relevanta uppgifter och områden samt att stimulera institutionerna till bästa kvalitet i genomförandet. Förbättrade kontakter med de engagerade forskarna kombinerat med systematisk uppföljning av resultat bör kunna förbättra läroprocessen och erfarenhetsåterflödet till Sida.

1. Uppdraget och dess genomförande

I denna rapport redovisas resultatet av en utvärdering av Sidas u-landsforskningsråd som genomförts av SISTER (Swedish Institute for Studies in Education and Research) under perioden mars–augusti 2006 på uppdrag av Sidas avdelning för forskningssamarbete, SAREC. Den statistiska bearbetningen (Annex 3) har gjorts av Andreas Högberg.

Utvärderingen av Sidas u-landsforskningsråd, nedan också benämnt u-forskprogrammet, syftar till att ge en bild av effekterna av verksamheten i förhållande till de uppsatta målen. Den ”bör belysa i vilken utsträckning medlen från u-landsforskningsrådet har stärkt svensk u-landsforskning, olika delar av Sidas biståndsverksamhet inklusive förutsättningarna för forskningssamarbetet i stort”.

”U-landsforskningsrådets verksamhet bör bedömas i förhållande till den förändrade situationen för de svenska högskolorna och diskutera om dessa förändringar ger anledning att ompröva delar av verksamheten” samt ”beakta frågor som aktualiseras av biståndets och Sidas förändrade arbetsvillkor och belysa hur det nuvarande stödet svarat mot behovet av ökad omvärldskunskap”.

Utvärderingen skall dock inte bara granska och kommentera den gångna verksamheten utan också ”kommentera och diskutera möjligheterna att omforma verksamheten och ge den en bredare målsättning. (...) Vidare bör programmets hantering jämföras med forskningsrådspraxis och kommenteras.”

Parallellt med denna utvärdering genomförs en större genomgång av forskningsavdelningens arbete av Sidas sekretariat för utvärdering och intern revision. Under våren genomförs fyra delstudier varav en är inriktad mot svensk u-landsforskning. Denna studie, som också genomförs av SISTER, omfattar alltså även forskningsverksamhet i Sverige som finansieras via bilaterala och multilaterala kontrakt. Löpande kontakt har hållits med den studien.

Utvärderingen skall avrapporteras senast 15 augusti 2006. Uppdragsbeskrivningen bifogas (annex 5).

Programmet har varit en del av SAREC:s verksamhet från SAREC:s tillkomst. Det första anslaget beviljades för 1978. Två större utvärderingar av programmet gjordes 1985 och 1994.¹

Arbetet har genomförts genom intervjuer med forskare, representanter för universitet och högskolor, Sidapersonal och personer som varit engagerade i programmet. En förteckning över intervjuer och samtal återfinns i annex 4.

SAREC har ställt grundmaterialet från sin omfattande databas över anslagsverksamheten till förfogande. Databasen har sedan reproducerats och möjliggjort analys av anslagsgivningen över tid. Jag har utgått från att kvaliteten i data är god och att de ekonomiska uppgifterna är kompletta vad gäller de svenska

¹ Tio år med SAREC: en utvärdering av SAREC:s verksamhet med särskild betoning på de bilaterala insatserna (Stockholm: Utrikesdepartementet, Ds UD 1985:2, 1985), sid 191–212.
Mårten Bendz, SAREC:s svenska u-landsforskning – en utvärdering (Stockholm: Regeringskansliet, Ds 1994:106, 1994).

forskningsanslagen. Jag räknar genomgående med beviljade anslag i stället för utbetalningarna ett visst år. Beviljade totalanslag ger en korrektare av åtaganden och beslut ett visst år än de löpande utbetalningarna.

Jag noterar att det finns vissa brister i databasen vad gäller uppgifter om mottagarna. Adressuppgifterna är inte alltid korrekta och e-postadresser saknas för flertalet av anslagsmottagarna. Ibland har kontrakt registrerats hos forskarens institution, ibland vid en del av institutionen, en avdelning eller enhet. Högskolor, institutioner och avdelningar har ibland registrerats under flera namn. Där detta har varit uppenbart har jag korrigerat detta och tagit bort dubletter. I ett fall är ett anslag som beviljades år 2003 registrerat för utbetalning 1998. Jag har dock ingen anledning att tro att analysen har påverkats av dessa mindre fel och oklarheter. Att databasen täcker hela SAREC:s verksamma tid tillbaka till 1977 är imponerande.

Analysen har med få undantag begränsats till de senaste fem åren, åren 2001–2005, vilket har gett ett tillräckligt stort material för att tillåta jämförelser och se tendenser i utvecklingen av programmet.

Vidare har en enkät riktats till forskare som stötts genom programmet, totalt 480 forskare under perioden 2001–2005. Enkäten innehöll 45 frågor varav drygt hälften var öppna svar med möjlighet för respondenten att fritt uttrycka sina åsikter och erfarenheter. Resterande frågor bestod av på förhand givna alternativ där respondenten kunde markera ett eller i vissa fall flera svar.

Enkätundersökningen genomfördes med svar genom webbformulär. Enkäten fanns tillgänglig på SISTER:s hemsida och ifyllda svar från enkäten sparades automatiskt i en databas på institutets server. Eftersom e-postadresser inte fanns lätt tillgängliga utan bara deras forskarnas postadresser kontaktades de via brev med inbjudan att besvara enkäten och en hänvisning till hur man kunde finna enkäten på Internet. Svarsperioden sattes till två veckor. Av de 480 personer som tillsänts utskicket svarade ett drygt 60-tal på enkäten inom den utsatta tidsperioden. Efter en påminnelse via e-post till de forskare vars e-postadresser gick att få fram enkelt inkom ytterligare ett tjugotal svar. Totalt inkom 88 svar på enkätundersökningen vilket gav en svarsfrekvens på drygt 18 procent. Efter att den statistiska analysen av enkäten slutförts har ytterligare 9 svar inkommit. En sammanställning av enkätsvaren kan beställas från SAREC:s kansli (de är avidentifierade, vilket utlovades vid insamlingen).

Det är troligt att alla forskare inte nåddes av utskicket om enkätundersökningen. Flera utskick returnerades då adressaten saknades. Anledningarna bortfallet kan vara flera. Dels visade sig att adresserna i databasen inte alltid var aktuella. Troligen har också vissa av anslagsmottagare bytt arbetsplats sedan de fick sitt anslag och därmed inte gått att nå.

De som besvarat enkäten har genomgående lagt ner ett mycket omfattande arbete på att skriva kommentarer och ge förslag och kritik. Underlaget har sammanlagt varit mycket värdefullt och ger, kombinerat med intervjuerna, tydliga synpunkter på hur det nuvarande programmet fungerar sett ur mottagarnas perspektiv, både vad gäller dess styrka och dess svagheter.

Den låga svarsfrekvensen gör det svårt att bedöma hur representativa svaren är. Det finns dock inga tecken på att urvalet skulle vara kraftigt snedförskjutet vare sig när det gäller fördelning mellan olika stödformer eller ämnesområden, typ av forskare eller typ av högskolor. Vi har därför ansett det meningsfullt att genomföra en kvalitativ undersökning men vi har dock avstått från att pressa analysen på mer komplicerade samband. Den statistiska analysen redovisas i annex 3.

Uppdraget hade inte kunnat genomförts utan det stöd som jag fått från SAREC's kansli och den tid medarbetare lagt på att hjälpa mig att förstå verksamheten samt att ta fram underlag. Särskilt tack vill jag rikta till Björn Paulsson som hjälpt mig med databasen och mycket annat material samt till Barbro Carlsson som ställt upp på ett flertal samtal och diskussioner.

Den statistiska bearbetningen av enkäten har gjorts av Andreas Högberg som också deltagit i en del av arbetet i övrigt, hans medverkan och hjälp har varit ett stort stöd.

Slutligen bör ett tack riktas till alla övriga som jag intervjuat (se annex 4) och till de forskare som lagt ner ett omfattande arbete på att besvara enkätens frågor, inte bara pliktskyldigt utan ingående och med eftertanke. Jag har, som kommer att framgå i det följande, lärt mig mycket av intervjuerna och enkätsvaren.

2. Omvärldsförändringar

2.1 Biståndet ifrågasatt

Det pågår en diskussion om biståndets resultat och förutsättningar. I ett 50-årsperspektiv har många tidigare fattiga länder radikalt förbättrat sin ekonomi, sitt styrelseskick och åtnjuter nu snabb ekonomisk tillväxt, även om frukterna av denna ofta är mycket ojämnt fördelade. Det gäller framförallt länder huvudsakligen i Östasien, Latinamerika och Mellanöstern och några få länder i Afrika. Förändringen i dessa länder har skett huvudsakligen genom egna insatser, förändrade handelsvillkor (oljeinkomster, export med mera), och de har blivit stora deltagare i den internationella handeln. Framstegen har dock inte drivits fram av biståndsinsatser.

Men i stora delar av Afrika är situationen sämre. Göran Hydén ger i en nyutkommen bok ett sammanfattande, brett perspektiv på utvecklingen där under ett halvsekel och vad statsvetenskaplig forskning har att bidra med.² Framstegen är få och besvikelsen över ett halvsekels politisk självständighet stor. Biståndet i dessa länder har inte förmått att vända utvecklingen. Det svenska biståndets dominerande synsätt är att lita på den mottagande statsmaktens goda vilja till utveckling för landet. Detta måste ifrågasättas i många av de fattigaste afrikanska länderna menar Hydén.

I de rika länderna är frustrationen över bristen på framsteg tydlig samtidigt som nya ansträngningar görs att mobilisera mer hjälp, skuldavskrivningar med mera. Tillkomsten av Bill and Melinda Gates Foundation är ett exempel på ökande privata insatser inom vissa utvalda områden av sjukdomsbekämpning och forskning om viktiga sjukdomskomplex.

Samtidigt har det svenska samhällets beroende av situationen i många av de allra fattigaste länderna blivit allt tydligare. Det kommer till uttryck genom hotet från epidemier (till exempel hiv/aids, fågelinfluensa), genom invandringstrycket, genom frågorna kring klimatförändring, energiförsörjning, krig och mycket annat. Självklart är inte de fattigaste länderna orsaken till dessa hot men de är uppenbart en del av problembilderna.

Behovet av att försöka göra något för att ändra på detta är alltså starkt. Möjligen har också viljan till att avsätta resurser för arbetet tilltagit. Men osäkerheten om hur biståndet har fungerat och hur det bör skötas är stor. Det svenska biståndet står inför dramatiska förändringar både vad gäller dess arbetssätt och organisation. Enligt riksdagsbeslut skall biståndet förskjutas mot budgetstöd eller sektorstöd vilket medför att Sida bör ägna större kraft åt landanalyser och mindre till sektoriella frågor.³

I detta läge menar jag att forskning om utvecklingsfrågorna blir central. Hydéns bok är ett gott exempel på en typ av forskning som nu behövs. Om nu inte flera decenniers biståndsarbete och u-landsforskning inte har givit tydligare svar på många av de grundläggande problemen så kanske ett längre tidsperspektiv och ett mer fundamentalt inriktat kunskapssökande är motiverat?

² Göran Hydén, *African Politics in Comparative Perspective* (Cambridge: Cambridge University Press, 2006)

³ De administrativa konsekvenserna av detta riksdagsbeslut granskas ingående i en utredning av Statskontoret: Sveriges internationella utvecklingssamarbete – Styrning, ansvar och inriktning (Stockholm: Statskontoret, Rapport 2005:31, 2005)

2.2 Stora förändringar i den svenska högskolan

U-forskprogrammet måste också ses i relation till de stora förändringarna i det svenska forskningssystemet under det senaste decenniet. Universitetssystemet har stadigt expanderat, den högre utbildningen har byggts ut dramatiskt. Expansionen har skett över hela linjen men har varit snabbast i de mindre och medelstora högskolorna och de nya universiteten. Forskarutbildningen har mer än fördubblats på ett decennium. Expansionen är väsentligen finansierad av externa medel från forskningsråd, forskningsstiftelser, EU-bidrag, sektorsforskningsorgan med mera.

En snabb och genomgripande internationalisering har skett av svensk forskning: ledande svenska forskare samarbetar nu normalt med kollegor i utlandet, de stora institutionerna har ett dominerande inslag av utländska forskare och doktorander (det är inte ovanligt att immigrerande forskare är i majoritet och att ett dussintal nationaliteter finns representerade vid en institution). Många av dem kommer också från Asien, Latinamerika och Afrika. Svensk forskning är inne i en snabb internationaliseringsprocess alldeles oberoende av ekonomisk stimulans från SAREC, STINT eller andra finansiärer. Det som driver fram internationaliseringen är i stället först och främst de skärpta kompetens- och kvalitetskraven. Det är internationell publicering i goda internationella tidskrifter som räknas och för att få in artiklar där ställs höga krav på vetenskaplig kvalitet. Samarbete krävs med goda forskare för att nå den kvaliteten och dessa finns oftast i andra länder.

Det är också andra drivande krafter bakom internationaliseringen. En är behovet att samarbeta med andra grupper för att få tillgång till jämförelsedata och material; en annan att dela kostnader för stora projekt, dyrbar verksamhet och dyr utrustning. Men internationaliseringsprocessen drivs också nu målmedvetet av de stora forskningsuniversiteten som lägger stor kraft på att främja internationalisering och att bygga intressanta länkar med andra universitet. Sådana band skapas nu på alla nivåer med forskningsmiljöer i andra länder, också i fattiga länder. Ett gott exempel är det nära samarbete som nu etableras mellan Karolinska institutet och Makerere-universitetet i Uganda.

Det finns därför en rad anledningar att se över u-forskprogrammet och dess målsättningar. Både behovet för programmet och dess förutsättningar har förändrats dramatiskt det senaste decenniet.

2.3 Sveriges politik för global utveckling

Den nya svenska politiken för en rättvis och hållbar global utveckling som riksdagen fattade beslut 2003 har bidragit till ett ökat fokus på forsknings- och utbildningssamarbete med utvecklingsländerna.⁴ Avsikten är att samtliga politikområden skall ta ett gemensamt ansvar för de utvecklingspolitiska målen. I den senaste forskningspolitiska propositionen 2005 (prop. 2004/05:80) behandlas dock frågan enbart under rubriken forskning för utrikespolitiken och nämns inte i de övergripande, inledande avsnitten. Bland de frågor som anges som angelägna är forskning omkring säkerhetspolitiska frågor (gäller framförallt SIPRI, UI och FOI), forskning kring sjukdomar som hiv/aids, mässling, tbc och malaria, samt forskning om migration och asyl. Några substantiella nya initiativ föreslås inte. Undantaget är en ambition att öka stödet till forskning om smittsamma sjukdomar; denna ambition har dock ännu inte fått några pekuniära uttryck.

Det samlade intrycket av den forskningspolitiska propositionen är att regeringskansliet inte ser forskning kring frågor i samband med global utveckling som en prioriterad och gemensam fråga utan att sådan forskning framförallt är en fråga för utrikesdepartementet, de institut som UD stödjer, FOI och Sida.

⁴ Se propositionen Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling (prop. 2002/03:122)

2.4 Norges och Finlands u-landsforskning

I Norge har man ett system som bygger på att olika delar av forsknings-, utbildnings- och biståndssystemet tar ansvar för olika delar av det forskningsinriktade biståndet. Man har relativt större forskningsresurser för biståndsrelaterad forskning i Norge än i Sverige. Finansieringen av den norska utvecklingsforskningen sköts av forskningsrådet. Utrikesdepartementets totala bidrag till forskningsrådet var 2005 82 miljoner Nkr. Forskningsrådet lyfter fram utvecklingsfrågorna i sin webbsajt:

De siste tiårene har det utviklet seg et omfattende samarbeid mellom norske og afrikanske forskere. Mye av norsk utviklingsforskning har tradisjonelt satt søkelys på afrikanske land. Norsk oppmerksomhet rettet mot fattigdomsbekjempelse, globale helseproblemer, miljøspørsmål og krig/fred vil videreføre et slikt fokus det neste tiåret.

En ambitiös utvärdering har nyligen initierats med uppgift att göra en stor genomgång av den norska utvecklingsforskningens och ge rekommendationer om strategiska syften, prioritering, organisation och resurser. Uppdraget är brett och omfattar inte bara forskningsrådets stöd utan också andra direktfinansierade forskningsinsatser. Det omfattar också genomgång och rekommendationer rörande universitetens och institutens arbete inom fältet, kvalitets- och relevansfrågor samt inriktning. Utvärderingen har en kärna av internationell expertis, bland vilka två svenska forskare ingår, Göran Hydén och Arne Bigsten. Utvärderingen skall redovisas i april 2007.

Finlands akademi, den finska motsvarigheten till Vetenskapsrådet, finansierar utvecklingsforskning i Finland på uppdrag av utrikesdepartementet. Detta omfattar olika aspekter av utvecklingsproblematiken både på lokal och global nivå och problem relaterade till hälsa, naturresurser, ekonomi och utbildning. Vidare stöds forskning om hur det internationella och nationella samfund fungerar, kulturella system med dess begränsningar och möjligheter. Forskningen ligger i linje med Finlands utvecklingspolitik och FN:s millenniudeklaration. Projekt kan stödjas under fyra år. Pilotstudier och projekt med institutioner i samarbetsländerna kan också stödjas.

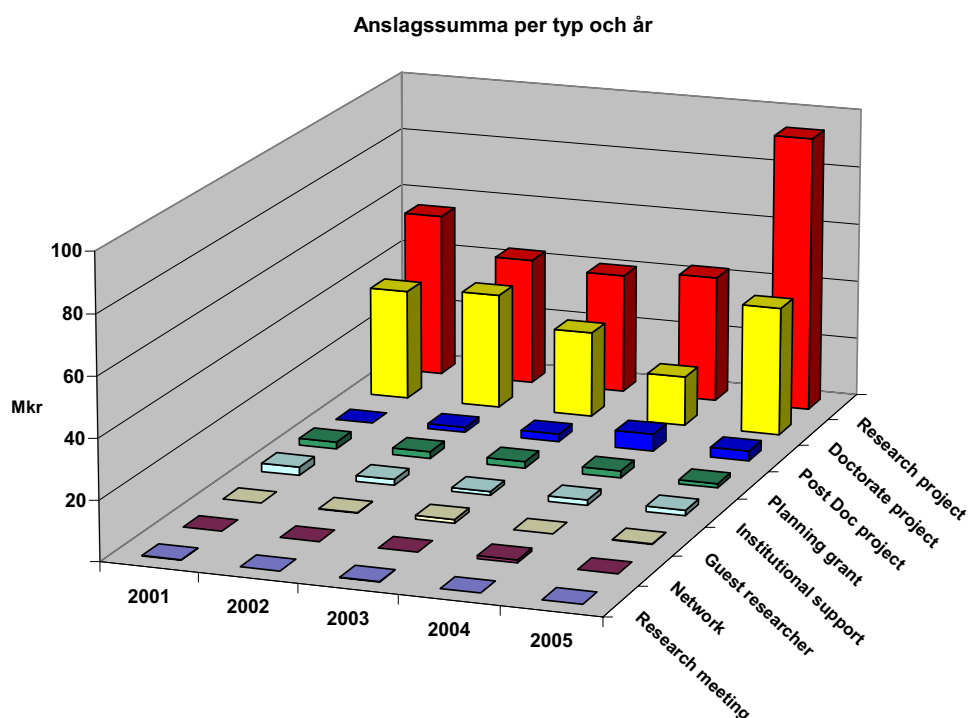
I både Norge och Finland hanteras alltså motsvarigheten till u-forskprogrammet av respektive nationella forskningsråd med särfinansiering från sina utrikesdepartement.

3. Forskningsfinansieringen genom u-forskprogrammet

3.1 Programmet är litet

Forskningsstödet genom u-forskprogrammet är litet i omfattning jämfört med andra svenska forskningsråd. Den totala anslagsvolymen (årligen beviljade anslag) har de senaste fem åren varit i genomsnitt 98 Mkr men ökade det sista året (2005) till 144 Mkr. SAREC:s anslag under de senaste fem åren motsvarar endast 0,4 procent av högskolans totala forskningsbudget (inklusive basanslagen) – alltså i det närmaste ett försumbart bidrag till den svenska högskolans forskning. SAREC:s andel av de externa anslagen till högskolan via u-forskprogrammet var knappt 1 procent.

Under femårsperioden står reguljära forskningsprojekt för drygt hälften (58 %) av den totala volymen, doktorandprojekt för en tredjedel (35%). De övriga anslagsformerna, inklusive planeringsanslag, är små och utgör totalt 7 procent av totala anslagsvolymen.

3.2 Forskningsprojekten är korta och spridda över breda ämnesområden

Forskningsanslagens storlek är normal för ett statligt forskningsråd: Genomsnittet för ett forskningsprojekt är 1,09 Mkr. Planeringsanslagen är normalt 75 000 kr, genomsnittlig total projektstorlek är 800 000 kr. Spridningen i anslagsstorlek är liten; det största anslaget är 2,1 Mkr över en treårsperiod.⁵

Anslagen till forskningsprojekt har kort löptid, i genomsnitt 2,4 år. Eftersom mycket få forskningsprojekt låter sig genomföras inom så kort tid leder detta till att mottagarna normalt inte kan slutföra ett projekt med ett enstaka anslag utan måste hoppas på att ett nytt anslag beviljas för arbetet. Detta gäller i hög grad u-landsforskning där de praktiska svårigheterna med arbetet ofta är stora. Arbetet bedrivs ofta på deltid och varvas med andra uppgifter; längre resor och besök till andra kontinenter låter sig inte alltid lätt måste kanske fogas in i den löpande verksamheten hemma. Hindren för effektivt forskningsarbete är många: samarbetsinstitutioner måste kanske ordna finansiering och avsätta folk för samarbetet och så vidare. Effektiviteten i denna typ av forskning med små och korta anslag riskerar därför att bli låg.

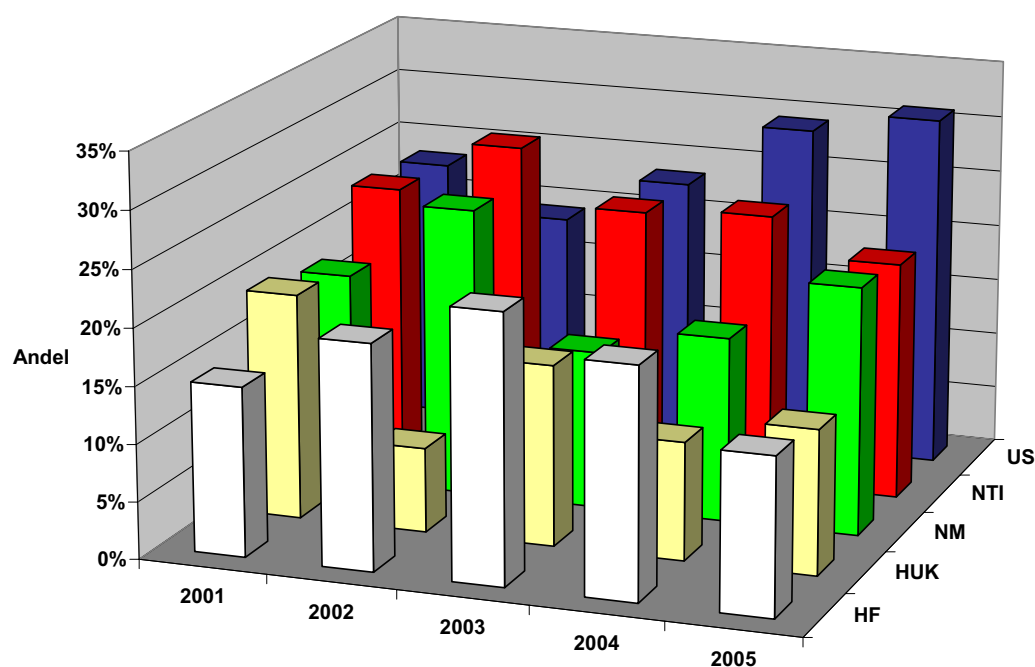
Med korta anslag blir det svårt att sätta utmanande och ambitiösa mål för forskningen. Risken är att projektförslagen bygger på upprepning av etablerade metoder och 'säkra satsningar'. Korttidsfinansiering leder lätt till att forskningsmålen delas upp i små etapper och att slutmålen sätts onödigt lågt.

Det största området är utvecklingsfrågor och samhällsvetenskap (US, US1, US2 och SH) som sammanlagt fått 25 procent av anslagsvolymen, naturvetenskaper och teknik 24 procent, naturresurser och miljö 20 procent, samt hälsoområdet 18 procent av medlen. Minsta andel har humaniora, utbildning och kultur med 13 procent av det totala anslaget över femårsperioden.

Variationerna mellan åren är måttlig även om det finns en tendens till att US-området har ökat sin andel och HF gått tillbaka från en topp under 2003. Programmets begränsade volym och stora ämnesbredd leder till att insatserna inom varje delområde blir små.

⁵ Siffrorna bygger på SAREC:s databas. Forskningsanslagen fördelas över flera år men anslagen för projekten har här summerats för det år de beviljades. Det innebär att även anslag som fördelas under 2006, 2007 och 2008 men som beviljades 2005 inräknats. På motsvarande sätt har anslag som beviljades före 2001 men som utbetalas under perioden 2001–2005 inte räknats in. Statistiken som jag bygger på i det följande ger alltså *beslutens* fördelning, inte den aktuella utbetalningarna för respektive år.

Anslagsfördelning över ämnesområde och år

3.3 Den institutionella basen

Det är få institutioner som är verksamma inom utvecklingsfältet och som söker u-forskanslag; ännu färre som får anslag. Antalet institutioner som tagit emot u-forskanslag under femårsperioden är 191 (planeringsanslag borträknade); räknar man bara dem som fått forskningsanslag så är det 141 institutioner.⁶ Uppgifterna är här tagna från SAREC:s databas och med "institution" menas här ibland universitetsinstitution och ibland avdelning eller enhet vid en institution. Det går alltså inte att ställa den siffran mot antalet universitetsinstitutioner. Klart är emellertid att SAREC når endast en mycket liten del av högskolans institutioner och forskargrupper.

Denna lilla del har varit relativt konstant över åren. Om den femårsperiod som jag har valt i bearbetningen utökas med två år ökar antalet institutioner med anslag (planeringsanslag återigen borträknade) från 191 till 211, alltså med 10 procent.⁷ Det går att urskilja en liten grupp institutioner, spridda över alla fakultetsområden, som har gjort u-landsforskning till en av sina intresseområden eller specialiteter medan det stora flertalet institutioner står helt utanför verksamheten.

Även om de enskilda anslagen är relativt små så har en del institutioner flera projekt samtidigt och får sammanlagt ett icke oväsentligt stöd från SAREC. Av den totala projektsumman så har 25 procent gått till följande 10 institutioner:

⁶ Siffrorna bygger på en analys av SAREC:s databas. Dess registrering av institutioner är osystematisk och utgår från vad de sökande forskarna har angett i sin ansökan. Det finns ett antal dubletter av institutionsnamn och ibland är projekt från en och samma forskare registrerade vid en enhet under en forskningsinstitution, ibland vid institutionen som helhet. Jag har gjort vissa mindre rensningar av uppenbara dubletter för perioden efter år 2000, totalt är 9 stycken borttagna.

⁷ Antalet dubletter ökar när tiden utsträcks. Jag har tagit bort ytterligare 9 dubletter men genomgången har varit mindre noggrann och fel kan föreligga.

Institution	Beviljade anslag 2001–2005, Mkr
IHCAR, avd för internationell hälsa, KI	16,810
Inst för freds- och utvecklingsforskning, GU	16,270
Socialantropologiska inst, GU	14,510
Inst för mark- och vattenteknik, KTH	13,410
Inst för kulturgeografi, SU	12,580
Inst för Växtbiologi och Skogsgenetik, SLU	10,470
Inst för systemekologi, SU	10,460
Socialantropologiska inst, SU	10,160
Inst för Naturgeografi och kvartärgeologi, SU	9,800
Inst för kvinnors och barns hälsa, UU	9,300

IHCAR, som är den största anslagsmottagaren, är en del av institutionen för folkhälsa vid KI. Den årliga omsättningen är cirka 30 Mkr/år. Sida svarar för ungefär hälften av inkomsterna. Bidraget från u-forskprogrammet är alltså i storleksordningen 10 procent av omsättningen och står alltså för en viktig del av dess rörliga inkomster. Andra inkomster kommer från bilateralt arbete för SAREC, arbete för andra avdelningar vid Sida (INEC, Hälsa, BITS med mera). EU-anslag har blivit allt viktigare för enheten.

Ett årligt genomsnittligt anslag av mellan 2–3 Mkr årligen kan naturligtvis inte vara basen för en normal forskningsinstitution. Det räcker dock för att finansiera en mindre forskargrupp med en senior forskare, kanske en postdok och ett par doktorander. Trots att det totala u-forskslaget är litet sett i relation till hela högskolan är det dock viktigt för en liten grupp institutioner och forskargrupper som specialiserat sig på u-landsforskning.

3.4 Forskningsområden

Projekten fram till 2005 har klassificerats av kansliet med hjälp av en etablerad thesaurus. Ett projekt kan ges flera nyckelord. Under perioden 2001–2004 har totalt 230 nyckelord använts. Tabellen nedan ger de mest frekventa orden, vilka sammantagna svarar för 50 procent av projektmarkeringarna. Vid sökningen har jag här avgränsat urvalet till forskningsprojekten enbart.

Jag noterar den tydliga koncentrationen till vissa teman av vikt för biståndet (gender, human rights, democratization, poverty). Naturligt är att hälsoområdet på motsvarande sätt också ser ut att samlas kring ett antal problem (malaria, hiv/aids, genetik, tuberkulos, reproduktion, nutrition, diarré). Problem kring grundvatten och arsenik har en framträdande plats, liksom marina vetenskaper. Lika tydligt är det att en rad av problemområdena behandlas i flera ämnesgrupper, vilket är intressant att se. Tveksamt är dock om det finns starka band mellan institutioner från olika fakulteter som behandlar ett och samma tema; sådant samarbete kräver i allmänhet stora resurser, aktiv påverkan från finansierarna och tar lång tid att arbeta upp.

THESAURUS	HF	HUK	NM	NTI	US	US1	US2	Summa
gender	3	8		10	3		3	27
malaria	23			3				26
hiv/aids	12	5		2	3			22
genetics	12		6					18
groundwater				16				16
human rights		2			10		4	16
arsenic	6			8				14

THESAURUS	HF	HUK	NM	NTI	US	US1	US2	Summa
tuberculosis	14							14
marine sciences			13					13
water management				13				13
democratization					12			12
nutrition	9			3				12
reproduction	12							12
biotechnology				11				11
diarrhoeal diseases	5		6					11
poverty		2			9			11
democracy		1			6		3	10
climate change			3	5	1			9
ecosystems			6	3				9
children	7				1			8
education		8						8
genes	6		2					8
malnutrition	8							8
public health	7				1			8
vaccines	8							8
algae			4	3				7
pollutants				7				7
waste waters				7				7
women	3	4						7
agricultural productivity			3				3	6
air pollution				6				6
camels			6					6
cassava			6					6
chemical pollution	3			3				6
environment		3			3			6
eutrophication			6					6
gasification				6				6
health			3	3				6
infectious diseases	3		3					6
land					6			6
political aspects					6			6
tropical zone			6					6
water				6				6
biomass				5				5
breast feeding	5							5
endemic diseases	5							5
immunology	5							5
land use		1	4					5
maternal and child health	5							5
optical technology				5				5
parasites			5					5
pesticides			3	2				5

3.5 Betydelse för det bilaterala och multilaterala verksamheten

För att undersöka frågan om sambandet mellan u-forskprogrammet och andra delar av SAREC:s verksamhet har jag bearbetat SAREC:s databas och undersökt i vilken utsträckning mottagare av anslag från u-forskprogrammet också får stöd genom projekt inom bilaterala, multilaterala eller andra verksamheter. Det visar sig att det i stor utsträckning är samma institutioner som är indragna i både u-forskprogrammet och det bilaterala och multilaterala arbetet; överlappet är stort.

Den totala volymen av anslag från SAREC till svenska institutioner som är mottagare av anslag från u-forskprogrammet via bilaterala, multilaterala och andra verksamheter är 98 Mkr/år i genomsnitt under den valda femårsperioden. Omvänt är det totala beloppet som gått till svenska institutioner utanför 'u-forskkretsen' betydligt mindre, 55 Mkr/år. Det betyder att de institutioner som får u-forskanslag också är de som är mest involverade i andra delar av SAREC:s verksamhet. Sambandet mellan det u-forskprogrammet och andra delar av SAREC:s finansiering av svensk forskning är mycket starkt.

Denna slutsats stärks också av enkätsvaren där ett stort flertal tydligt är indragna i bilaterala verksamheter. Jag har dock inte underlag för att bedöma om u-forskanslagen tillkommit genom att man först blivit engagerad i bilateralt arbete eller tvärtom att man börjat med svensk forskning och den vägen kommit att engagera sig i ett eller flera av de länder där SAREC är verksamt. Min hypotes är att det är oftare som arbetet börjar med en svensk insats och som sedan breddas, men detta kan jag alltså inte verifiera med mitt material. Förmodligen skulle det vara möjligt att komma åt frågan genom en ingående genomgång av SAREC:s databas. Alternativt skulle man kunna gå igenom landprogrammen under en vald period och jämföra dem med anslagen genom u-forskprogrammet men det är en tids- och arbetskrävande genomgång som jag inte kunnat göra inom ramen av detta uppdrag

3.6 Doktorander och yngre forskare

Rekrytering av yngre forskare har i SAREC:s fall primärt handlat om doktorandstödet som ensamt svarar för över en tredjedel av anslaget (antalet postdoktoranslag är mycket litet). Under de fem åren har 163 separata doktorandprojekt finansierats med en genomsnittskostnad av 1 Mkr per doktorand. Säkert är det totala antalet doktorander betydligt större eftersom det ingår doktorandarbeten också i de flesta forskningsprojekten. Med en viss tillspetsning skulle man kunna säga att u-forskprogrammet är ett doktorandprogram.

3.7 Allmänna synpunkter

Programmet är i sin nuvarande form en viktig informationsresurs för kansliet. Det ger en rätt god bild av vad svensk forskning för närvarande är beredd att göra inom ramen för små anslag och korta anslagsperioder. Det ger också en del kompletterande information om vad forskarsamhället anser vara intressanta och forskningsbara frågor. Genom referensgrupperna byggs ett formellt och informellt nätverk upp som är användbart i andra sammanhang.

Det fungerar också som en information till forskarsamhället om SAREC och dess kansli, dess arbetssätt, sätt att resonera och tänka samt dess målsättningar. Detta är viktiga plusvärden som bör vägas in i bedömningen men de motiverar naturligtvis inte ensamma programmet.

4. Anslagsmottagarnas åsikter om u-forsk

Som redovisades inledningsvis har en enkät sänts till u-forskprogrammets anslagsmottagare, de som är 'inne i systemet'. 480 inbjudningar gick ut till forskare som fått anslag under de senaste fem åren från SAREC. Som redovisades inledningsvis inkom totalt 97 svar eller 20 procent. Svaren är ambitiösa och de skrivna kommentarerna omfattande och fyllda. De ger sammantaget en bra bild av hur mottagarna av anslag ser verksamheten, menar jag. Dock är underlaget för svagt för en omfattande statistisk analys. Enkätsvaren synes dock vara representativa så långt det går att bedöma från jämförelser med databasen. De står också i god samklang med de intervjuer av anslagsmottagare som jag har gjort. Enkäten bifogas (Annex 1). En avidentifierad sammanställning av svaren är tillgänglig (kan beställas från SAREC:s kansli) samt en kommenterad redovisning av den statistiska bearbetningen bifogas (Annex 3).

Framställningen nedan bygger på en kombination av statistisk bearbetning och redovisning av de kommenterande svaren, oftast genom direkta citat. De som gjort sig besväret att svara har nästan genomgående besvarat enkäten fylligt och med stort engagemang. SAREC är uppenbart viktigt för dem som svarat och man har starka synpunkter, positiva men också ofta kritiska. En del av svaren kommer från etablerade forskare med bred och lång erfarenhet av svenska och utländska forskningsfinansiärer och forskningsråd, andra från relativt unga forskare, doktorander och nykomlingar till det svenska forskningssystemet. Jag har citerat flitigt eftersom jag har tyckt mig se kritik, ofta skarpt formulerad, mot en bakgrund av starkt stöd och uppslutning kring programmet.

Citaten är oredigerade; jag har endast rättat uppenbara skrivfel och stavning. I några få fall har jag för att underlätta läsningen lagt till ord inom parentes när meningen är ofullständig, ord fattas eller grammatiken felaktig. Ett citat från en person är sammanhållet i ett och samma stycke även om det inte var det i källan; om det är flera paragrafer i något citerat avsnitt kommer de alltså från olika personer.

4.1 Annan finansiering

En viktig fråga är samverkan med andra forskningsråd och u-forskprogrammet. Av de som svarat och som inte enbart har haft doktorandanslag och planeringsanslag, anger över hälften (54%) att de fått anslag från andra forskningsråd eller finansierande organ (svenska och utländska) för forskning som till betydande del sammanfaller med arbetet för deras u-landsforskningsprojekt. Bland de svenska forskningsråd som bidragit märks framförallt Vetenskapsrådet där 25 procent av de svarande har fått anslag (ofta med betydande belopp) men andra statliga forskningsråd som bidragit är FORMAS och VINNOVA.⁸ En forskare medverkar i ett stort MISTRA-projekt (Greenchem) och två stycken har anslag från Riksbankens Jubileumsfond. En rad andra finansiärer nämns också (Hjärt-Lungfonden, CTH:s environment initiative, Energimyndigheten med flera).

Bland de utländska finansiärerna är EU mest framträdande. Hela 17 procent av de som svarat har EU-anslag, i flera fall mycket stora anslag. Ett exempel är en forskare som får 6,6 Mkr för åren 2006–2010. En svarande har anslag från NIH och en annan från Bill och Melinda Gates Foundation. Ibland tycks SAREC-anslag ha varit inkörsport till stora utländska anslag:

SAREC-anslagen var mycket viktiga för att de (möjliggjorde) WHO-UNAIDS samarbetet. De gjorde det möjligt att utöka internationella samarbeten med institutioner i såväl i- som u-länder. Det var också ett viktigt komplement till nätverksprojekt inom Sida/SAREC:s särskilda satsning för hiv-vaccin.

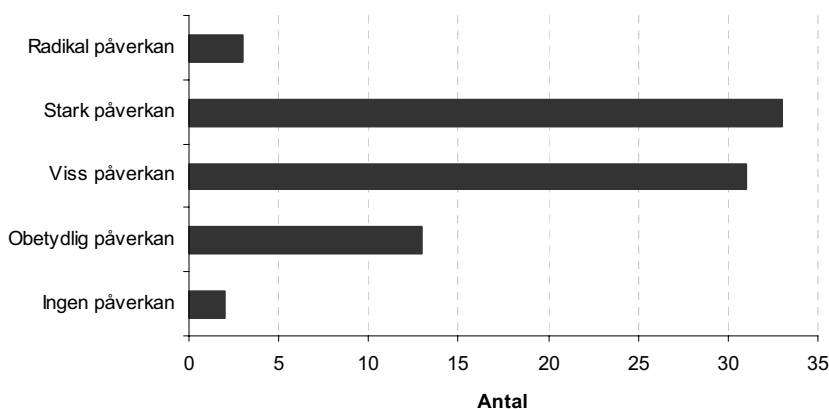
⁸ Jag noterar dock att en forskare angav i kommentaren att han hade fått avslag från Vetenskapsrådet med motiveringen "bra forskning men det kan Sida betala".

Det finns alltså ett betydande överlapp med ett stort antal svenska och utländska finansiärer, då framförallt Vetenskapsrådet och EU. De anslag som anges från sådana finansiärer är oftast betydligt större än u-forskanslagen. Det är inte meningsfullt att pressa materialet ytterligare, underlaget är för litet, men den bild jag har fått är att det framförallt är medicinerna som har stora EU-anslag och andra utländska anslag.

Att många SAREC-projekt är av hög kvalitet framgår av publikationslistorna som de svarande förtecknat. Svaren är i några fall ofullständiga ("Vi har en bred lista publikationer i internationella peer review journals") men flertalet av de svarande anger långa listor av artiklar i fackbedömda tidskrifter.⁹ En stor del av forskningen rapporteras forskningen genom doktorsavhandlingar.

4.2 Påverkan på institutionens forskning

Positiva svar ges vad gäller påverkan på institutionens forskning. En stor majoritet, 82 procent, av de svarande anger att anslagen har haft viss, stark eller radikal påverkan.

Jag saxar några exempel från kommentarerna:

Många har fått upp ögonen för de intressanta forskningsfrågor som kommer upp genom samarbetet. Till exempel har jag drivit på ett samarbete mellan flera olika institutioner vid Stockholms universitet när det gäller effekter av eutrofiering i östafrikanska sjögräsängar. Här har vi tittat på tillväxt och produktionsändringar (Botan) och hur de påverkar fiskarna i sjögräsängarna (Zoologen) och hur ändrad fisksammansättning påverkar de som lever av fisket, dvs. fiskebefolkningen i kustbyar. Här har vi dragit in systemekologer och en doktorand som jobbar med "Economic valuation" av dessa sjögräsängar (Systemekologen). Centralt är här de samarbeten vi har i Östafrika, där både studenter och forskare från Kenya, Tanzania, Moçambique och Mauritius har deltagit i projektet på lika villkor.

Statsvetenskapliga institutionen hade få projekt om "utvecklingsfrågor" när jag började (jag var den första doktoranden som fick SAREC anslag, fler följde efter). Miljöstödspengarna var ovärderliga som extrastöd när de "egna" anslagen inte räckte till (konferensresor, workshops, seminarieverksamhet, gästföreläsare, utvecklande av kurser, årlig "Utvecklingsforskningens dag", med mera).

U-landsforskningen är ibland också intressant för svensk forskning:

Mina forskningserfarenheter har lett till samarbete med två svenska forskare, varav en på CEFOS. Vi har beviljats medel från Riksantikvarieämbetet för forskningsprojekt om deltagande i kulturarvsfrågor med en fallstudie från Sydafrika. Den sydafrikanska vinkeln har väckt stort intresse på CEFOS eftersom demokratiseringsprocessen och det mångkulturella samhället i Sydafrika erbjuder värdefulla paralleller till svenska offentliga processer.

⁹ Bland vilka finns en artikel till Nature.

Även i isolerade miljöer menar mottagarna att anslagen stimulerar. En forskare från Kristianstad skriver:

Jag är en av få docenter vid högskolan som bedriver u-landsforskning. Detta gör att jag framstår som det goda exemplet för yngre forskare och andra kolleger och nya konstellationer uppstår. Vidare har jag via mina kontakter bidragit till att två MFS studenter numera är mina doktorander, finansierade via Sida. Det MFS arbete som en av mina nuvarande doktorander gjorde och som finns publicerade via nätet har blivit föremål för ett mycket stort intresse, vilket kan ses genom flest nerladdningar av dokument av alla examensarbeten publicerade vid Högskolan Kristianstad.

I svaren finns dock ett tydligt inslag av kritik mot begränsningarna i programmet. En forskare från SLU:

I det bilaterala projektet med Vietnam – ja – men påverkan kunde vara starkare om mera forskningspengar fanns tillgängliga. Den forskningsfond som ingår i (det) bilaterala samarbetet fungerar inte tillfredställande.

Viss effekt syns redan eftersom projektet gett forskare en plattform för vetenskapliga diskussioner. Projektet behöver längre tid för att bygga upp en plattform för vetenskaplig dialog. Det är en ny möjlighet för forskare inom området men forskningstraditionen på lantbruksuniversiteten är svag.

No other groups at the department are working with topics related to developing countries.

Problemen med den partiella finansieringen vid bilateralt arbete kommer upp i flera svar:

Den u-landsrelaterade forskning vi utför hade inte varit möjlig utan SAREC-anslag. U-landsrelaterad forskning medför ofta en större kostnad eftersom inte bara kostnader vid den egna institutionen utan även sådana för samarbeten och fältforskning skall bäras, liksom resor.

Om institutionsanslag erhöles, skulle påverkan varit betydligt större.

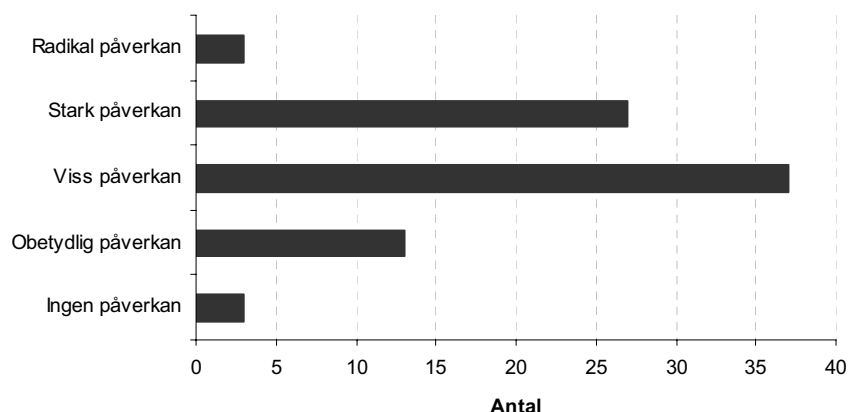
SAREC är dock inte den enda finansiären av u-landsforskning. Vissa forskare lyckas få betydande anslag också från andra källor:

Eftersom jag bara fått ett enda planeringsanslag från SAREC under hela perioden 2000–2005 har just det anslaget inte haft någon radikal effekt på institutionens forskning. Jag har dock en omfattande u-landsforskning som stötts/stöds av andra finansiärer, och det har lett till att vi idag har tre doktorander som forskar om u-landsfrågor, och en fjärde som snart ska börja (när jag började vid institutionen fanns i princip ingen u-landsforskning här).

Ett svar antyder dock att u-forskprogrammet närmast varit negativt för verksamheten:

Vi har i min grupp och fakulteten ett stort intresse för utvecklingsfrågor, i relation till fattigdomens infektionssjukdomar. Eftersom vi fått mycket få anslag från Sida har detta snarast påverkat oss negativt.

4.3 Påverkan på högre utbildningen

Programmet har också haft en klart positiv effekt på den högre utbildningen. Av dem som svarat på frågan (78 stycken) har 81 procent angivit att anslagen haft ”viss, stark eller radikal” påverkan på den högre utbildningen. Några citat:

Många andra forskare/lektorer på institutionen har på ett mycket positivt sätt fått upp ögonen för u-landsinriktade forskningsfrågor. Vi har haft ett antal kurser i den östafrikanska regionen, och där ”dragit med” andra lärare. Detta har utmynnat i flera projekt/kurser. Den kontinuerliga närvaron av afrikanska studenter har också på ett naturligt sätt gjort att institutionens kurser internationiserats, både till form och innehåll.

På påbyggnadskursen (som jag är kursledare för) har vi numer en stark u-land och miljö anknytning. Vi ser ett starkt intresse för studenterna att få lära sig mer om internationella miljöfrågor, och då passar det bra att lägga in ”cases” från våra u-forsk-projekt.”

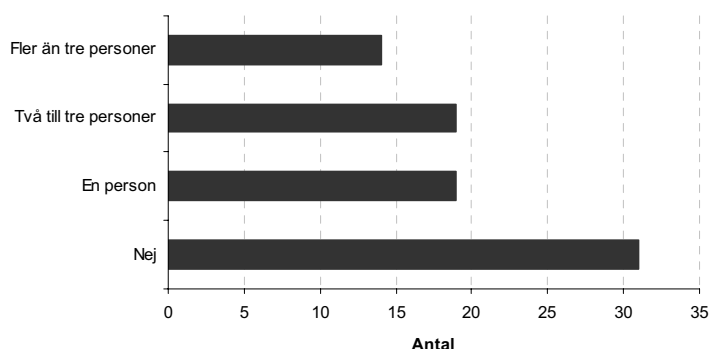
Blandning av svenska doktorander (i u-landsfrågor) och kapacitetsbyggnadsdoktorander ger mycket positiv miljö och möjligheter till utbyte av flera u-landsmiljöer för såväl fältarbete och fält-doktorandkurser.

Stora möjligheter till inslag och forskningsexempel inom grundutbildning (A–D nivå).

Större bredd med avseende på miljöer i institutionens aktivitet, från mer formella seminarier och doktoranduppföljning till informella diskussioner vid fiket.

4.4 Rekrytering av yngre forskare

Ett annat mål för u-forskprogrammet är rekrytering av yngre forskare. Har programmet lyckats med detta? Diagrammet visar fördelningen.

Om man åter rensar bort de svar från forskare som enbart fått planeringsanslag eller doktorandstöd (som av naturliga skäl inte redovisar någon rekrytering) så kan man beräkna att de 73 anslagsmottagarna av större anslag har rekryterat minst 120 personer, troligen fler. Om dessa siffror är representativa för hela mottagarkretsen så har programmet en mycket stark rekryteringseffekt. Det är då framförallt doktorander som har rekryterats.

4.5 Doktorander

Ett stort antal doktorsexamina är ett resultat av SAREC-anslagen enligt de svarande. Om man räknar in antalet doktorander med minst 50 procent finansiering från u-forskprogrammet (i de 97 enkätsvaren) så anger 67 procent av de svarande att 39 doktorander har examinerats nyligen eller kommer att examineras inom den närmaste tiden. Den helt dominerande delen av dessa har utländska namn. Om svaren är representativa så skulle det innebära att kanske två hundra doktorsexamina avläggs inom loppet av några år med utvecklingsrelevanta avhandlingar. Stämmer detta är SAREC:s inflytande på svensk forskarutbildning starkare än dess forskningspåverkan.

4.6 Stimulans av andra forskare vid institutionen

Här är svaren mer återhållsamma och den stora majoriteten säger att påverkan är antingen obefintlig, obetydlig eller måttlig. En fjärdedel redovisar dock stark påverkan. Några kommentarer:

SASNET har stimulerat forskare att ägna sig åt forskning relaterat till Sydostasien.

Post-docs och yngre lektorer väljer utvecklingsekonomi som inriktning.

Det finns ett mycket stort intresse för doktorander och postdoktorer att vilja fortsätta med utvecklingsfrågor. Tyvärr begränsar (bristen på) tjänster möjligheten för många att fortsätta.

4.7 Andra resultat

Forskarna redovisar också andra resultat. Utbyggt samarbete med fattiga länders universitet och forskningsinstitut är det som framförallt betonas. Några exempel:

Vi har utvecklat ett mycket starkt samarbete med universitetet i Dar-es-Salaam, där både forskare och doktorander deltar. Detta upplevs som mycket positivt av alla som deltar och även av institutionsledningen. Vi har också startat ett formellt samarbete med Universidade de Eduardo Mondlane i Maputo, där vi nu förbereder ett visst doktorandutbyte.

This project has made it possible for our group to run malaria research in collaboration with a group in Uganda on malaria vaccine. Without the financial support, our malaria vaccine research could not have been advanced so much.

Via våra EU-projekt runt vulkaner har vi etablerat ett mycket starkt samarbete med ett antal institut och universitet i Centralamerika. Diskussioner pågår med Sida om ett omfattande samarbete inom det av Sida planerade utbildningsprogrammet "Nature-induced Disaster Mitigation in Central America"

Tuberkulosprojektet har lett till ett flerårigt och lyckat samarbete med två institutioner i Etiopien, IHRI i Addis Abeba och Gondar Medical College, Gondar.

Det finns ett fåtal exempel på att kontakterna byggts ut med andra forskargrupper i andra i-länder (ett av målen för programmet):

Betydande ökat forskningssamarbete med ICDDR,B och London School of Hygiene and Tropical Medicine och London Institute of Child Health.

Nästan alla av dem som svarat på enkäten och som har någon form av större anslag (34 av 38 svar) har rapporterat andra positiva resultat. Sambandet mellan u-forskanslag och utökade kontakter med fattiga länder är starkt. Däremot är det få som rapporterar stärkt samband med u-landsforskningsmiljöer i andra i-länder, ett av programmålen. Underlaget är dock för svagt för att dra några bestämda kvantitativa slutsatser kring detta.

4.8 Samspelet mellan forskare och SAREC genom programmet

Interaktionen med de sökande är svag. 81 procent av de som svarat anger att SAREC inte har haft en aktiv kontakt med anledning av uforsk-projekten (typ seminarium med avrapportering, personliga kontakter med handläggare om projektets framsteg, innehåll och forskning, eller utvärdering). Detta upplevs som en brist och återkommer i en rad kommentarer:

Finner det helt otroligt att SAREC visat sånt ointresse genom åren, men ännu värre är kanske Sidas fullständiga ointresse. Det är ju ändå Sidabudgeten som nu finansierat mitt avhandlingsarbete plus postdok. De kontakter jag har (på Sida) har jag skaffat själv, genom personlig lobby. Noll hjälp från SAREC. Man förväntas skriva en populärvetenskaplig redovisning av sina SAREC-projekt, vilket jag givetvis gjort. Men den stora frågan: var hamnade dessa? Noll feedback. Som sagt, helt otroligt.

Vidare:

Skulle önska mig betydligt bättre kontakt med SAREC när det gäller strategiska diskussioner, seminarier, etcetera.

Jag har alltid förundrat mig över att SAREC har intresserat sig så lite för mina projekt. Min enda direkta kontakt med SAREC har varit när jag inte förstått ansökningsanvisningarna. Jag ska dock påpeka att jag har deltagit i konferenserna som SAREC och olika universitet har arrangerat vartannat år där Sida/SAREC medarbetare och forskare har kunnat träffas. Dessa har varit bra.

Men andra svar visar på bättre erfarenheter:

I samband med utvärderingen i fjol träffades vi några gånger och hade intressanta diskussioner.

När det gäller de bilaterala samarbetsprojektet har vi en bra kommunikation med SAREC, när det gäller de andra u-forsk-projekten är kommunikationen inte lika aktiv.

Positivt med uppföljning från handläggarnas sida.

Och ibland efterfrågas inte återkoppling:

De har varit i kontakt angående upprättandet av ett utvecklingsekonomiskt nätverk. Annars kan jag sköta forskningen utan aktiva kontakter från SAREC.

Behövs inte när det gäller planeringsanslag

Återrapporteringen bör begränsas eftersom det tar tid som ofta är improduktiv. Däremot är jag förundrad över att inrapporterade uppgifter inte används i framtiden, till exempel referee-granskade publikationer som ett urvalskriterium vid bedömning av framtida anslagsansökningar.

4.9 Projektstöd

Projektstöden är naturligtvis den centrala delen av programmet samt också den största. Det finns många synpunkter på den anslagsformen. Många gäller den i mina ögon – och de svarandes – egendomliga regeln att anslagen inte får användas för samarbetspartners arbete i samarbetslandet och byggande av forskningskapacitet (risken att en svensk institution skulle användas som bulvan för att arbeta upp ett större u-landsstöd bakom ryggen på SAREC finner jag starkt överdriven). Man tycker:

I Svensk Ansökan får man inte betala forskare från samarbetslandet, samtidigt som man förväntas ha ett gott samarbete med forskare därifrån. Detta leder ofta till en omöjlig samarbetssituation där u-landsforskarna känner sig åsidosatta, ibland t o m kränkta av de småsmulor som vi lyckas ”smuggla” till dem av våra (i deras ögon) gigantiska anslag. Detta kan leda till att man undviker samarbete i st f att man aktivt söker samarbete.

I stort sett bra, bortsett från att man inte får avlöna utländska forskare inom ramen för ett projekt, annat än som assistenter.

Ok men besvärligt när man inte kan ge samarbetande forskare från låginkomstländer lön.

Det upplevs ibland som problematiskt att samarbetande forskare i u-landet inte får medel från ansökan. En ”vidare blick” skulle behövas ibland. Vi ser det till exempel som viktigt att även vår utländska forskarpartner får del av den utökade kunskapsupbyggnaden, men jag har fått avslag på senare ansökningar med motiveringen att det har varit riktat mot att stödja ”dom”. Det känns lite fel. Möjligheterna för motparten att delta begränsas i många fall av ekonomin.

I stort sett bra, men man bör i budgeten kunna lägga in medel för stöd åt deltagande forskare i samarbetslandet till exempel resekostnader, friköpning av tid från institutionen i samarbetslandet etcetera.

Enligt regelverket ska projektstöd gå till svensk forskning. Dock har jag efter lång tid lärt mig att det är praktiskt taget omöjligt att få stöd utan att kunna peka på något u-landssamarbete.

Vaccinforskning kräver initialt inget sådant samarbete, men är i högsta grad u-landsrelaterat. Samtidigt har vi fått avslag för att vi i ansökan om projektanslag angivit att vi har utländska doktorander (vilket vi alltså trodde var bra, men bedömdes som ett ”formellt” fel). Upplever det alltså delvis som svårbegripligt, med oskrivna regler som kräver lång erfarenhet och många avslag för att förstå.

Som sagt – det vore väldigt bra om man kunde ha en form av doktorandstöd som handlade om att bygga kompetens i utvecklingsländerna (med) enkla små steg (doktorander) i stället för stora satsningar – institutionsbyggen och universitetssamarbeten. Jag har till exempel kontakter (tidigare masters studenter och andra) i Palestina, Pakistan, Bangladesh, Chile, Sydafrika och Uruguay som gärna vill genomföra doktorandprojekt. Men det stöd som ges verkar ju vara till för svenskar/invandrare.

Det är anmärkningsvärt att man inte kan söka medel för doktorander i utvecklingsländer som man vill registrera för forskarutbildning på sin enhet.

Orimligt att forskarlön i u-land ej kan inkluderas i anslaget.

(Man) ska kunna betala forskarlöner för utländska forskare också, inte bara fältarbetare, man måste ha en kompetent lokal koordinator med eget forskningsintresse för att inte projektet ska dö när man inte är på plats.

Jag återkommer i avsnitt 8 till frågan om hur viktiga doktoranderna är för rekryteringen av forskare inom området och om dimensioneringen är rimlig.

Åtskilliga är också bekymrade över att anslagen till synes rutinmässigt skärs ner i omfattning och att det inte blir tillräckliga för att genomföra den planerade uppgiften. Detta är naturligtvis ett problem som känns igen från många andra forskningsråd; möjligen är situationen ibland litet mer bekymmersam i SAREC:s fall. Jag citerar några kommentarer:

Sidas grundtanke är ju att stödet skall vara en del i helheten (dvs att universiteten själva skall bidra med något). I realiteten är det inte så. När en forskare söker medel och anger en budget så är den dessutom oftast redan en ”konservativ” budget pga rädsla för avslag. När de som beviljat anslag följer det oftast med en Sida-reducerad budget. Forskningsuppgiften man sökte medel för går då inte att genomföra (eller genomförs slarvigt) vilket urholkar kvaliteten på forskningen. Hellre färre anslag än fler där ingen riktigt gör en gedigen och grundlig forskning med utgångspunkt i en realistisk budget.

Collaboration with developing countries usually brings many complications, which do not occur in our own environment. This includes mostly local bureaucracy, different time scales needed for completion of all necessary steps, longer time needed to build up a mutual productive team, etcetera. Therefore it is important that Sida/SAREC keeps this in mind and avoid significant cutting proposals in time.

The funding obtained is invariably significantly reduced (compared to) what has been applied for, which forces one to re-plan the project. The funding is applied for 3 years in the application form but is obtained for only 2 years.

Jag är nöjd med formerna; tycker det är synd att 100%-igt stöd ej ges längre eftersom det är svårt att genomföra den forskning man planerat, och ansökningar till andra instanser tar upp värdefull forsknings tid.

OK, men naturligtvis borde anslagen vara större. Idag finansierar de bara en mindre del av projektet.

Bra men anslagen är för små för att kunna ha någon större effekt på institutionen och dess verksamhet. Om anslaget kombinerats med institutionsstöd eller finansiering av samarbete med institution i u-land, skulle det haft betydligt större effekt. Institutionen har en bred verksamhet – både i Nord och Syd (om jag får använda de uttrycken), men på grund av knappheten på medel för u-landsforskning har verksamheten alltmer ”drivits mot norr”.

Dessa kritiska kommentarer hindrar dock inte att den helt dominerande tonen är starkt positiv:

Bra, litet litet pengar dock

Mycket viktigt att (stödet) fortsätter.

Bra med planeringsanslag först och sen projektstöd. Det fungerade bra för oss.

Måste absolut finnas.

4.10 Doktorandstöd

De som svarat på denna fråga är genomgående positiva men det finns en dominerande kritiska synpunkt. SAREC kräver att doktoranden skall vara antagen innan ansökan om doktorandstöd kan göras. Eftersom universiteten kräver full finansiering av doktoranden innan han/hon kan antas och institutionerna inte har medlen till detta så upplever man en 'moment 22'-situation och man skrädder inte orden:

Jag har under många år argumenterat för att ansökningar för doktorandstöd bör göras innan doktoranden har valts ut, så som görs i övriga forskningsråd. Det är helt orimligt att behöva engagera en förhoppningsfull doktorand nästan ett år innan man vet om projektet kan utföras, och jag har därför i de allra flesta fall avvisat hugade studenter och uppmanat dem att syssla med något annat i stället. Jag har åtskilliga gånger nämnt detta problem vid diskussioner med SAREC:s personal och alltid fått förståelse för mina synpunkter, men någon ändring tycks det aldrig bli.

En annan forskare uttrycker det så här:

Jag har här en *mycket stark synpunkt*: Sida kräver att doktoranden namnges vid ansökningstillfället, och tillåter ej att namnet ändras vare sig under tiden som utvärdering av ansökan sker, i samband med projektstart, eller under pågående projekt. Jag har relativt lite undervisning och känner alltså ej potentiella doktorander innan. Det nuvarande arrangemanget är absurt både ur doktorandens och institutionens synvinkel. Det är orimligt att begära att en student ska förbinda sig att starta ett doktorandprojekt om 9 månader, utan att känna handledaren och utan att veta om projektet blir av. Doktoranden vet att om han ångrar sig under de kommande 9 månaderna så orsakar han institutionen stora problem, (eftersom projektet fördröjs ett år, även om medel beviljas måste ny ansökan göras). I många fall innebär detta att projektet kraschar eftersom forskningsfronten kör på. Detta sätter stor press på en ansvarskännande doktorandkandidat. För institutionen är det frustrerande att kanske missa ett bra projekt därför att doktoranden ändrar sig, eller befinner sig direkt olämplig. Den normala gången (borde vara) är att man söker en doktorandtjänst. När den beviljats utlyser man den och väljer en lämplig student. Denna kan sedan gärna godkännas av Sida, bara det inte fördröjer projektstarten. Om problem uppstår under studierna diskuteras lämplig lösning med Sida. Detta är ett allvarligt problem för mig, och har redan orsakat betydande svårigheter för en av mina doktorander.

Ursäkta uttrycket, men det är också rena snurren att man för doktorandstödet måste namnge den blivande doktoranden (9 månader innan tillträde). Unga blivande doktorander är rörliga på arbetsmarknaden och kan sällan vänta i 9 månader. Det är ytterligt svårt att hitta ett intellektuellt hållbart argument för denna klausul!

Problemet är väl känt bland SAREC:s personal och alla som jag har intervjuat och talat med klagar över regeln. Jag undrar därför, precis som forskaren ovan, varför den kvarstår när ingen tycks försvara den och ingen tycker den är bra?

Men huvudtonen i kommentarerna är också här positiv. Ett exempel:

Det är här som SAREC haft sin huvudsakliga betydelse. Detta fungerar i huvudsak bra.

4.11 Post-doktorstöd, stöd till gästforskare, institutionsstöd och planeringsanslag

Det är förhållandevis få anslag och små medel som gått till dessa anslagsformer och det speglas också i enkätsvaren. Kommentarererna är få. En synpunkt på post-doktorstödet är att det borde kunna sökas av institutionen och sedan annonseras i olika länder (för att få fram bra kandidater får man anta). En svarande betonar betydelsen av postdoktorer för återväxten inom området.

Vad gäller gästforskare så är det knappast några kommentarer. En svarande har goda erfarenheter:

Det är väldigt bra att ha detta stöd, jag sökte och fick pengar att ta hit en gästforskare från Moçambique, och det har verkligen breddat vårt samarbete

Frågan är då om det behövs en särskild stödform för att åstadkomma detta?

Institutionsstödet upplevs som intressant och bra men det borde vara större och längre i tiden:

Viste inte att sådant fanns men det låter intressant.

Sociologiska institutionen hade institutionsstöd under min ledning under åren 1989–1996. Under den tiden doktorerade 17 doktorander på avhandlingar med inriktning på utvecklingsforskning. Alltså ett mycket värdefullt stöd.

Miljöstödet har varit av stor betydelse för institutionens undervisning (inte minst) och forskning under de år vi mottagit det. Ett problem är dock att vi inte på senare år kunnat rekrytera nya doktorander inom fältet (nollintag under de två senaste åren) samtidigt som flera doktorander blivit klara med sina avhandlingar, och några lämnat institutionen (ofta för tjänster på andra håll). _ Lösningen torde vara att inkludera doktorander i de ansökningar, bland annat till Sida/SAREC som forskare vid institutionen går in med.

Jag hade det en gång i tiden och det var utmärkt användbara pengar. Skulle gärna sett att vi kunnat söka på längre sikt än den period vi en gång hade. Rörliga pengar är väldigt bra att ha för att fylla finansieringsluckor och för att locka in nybörjare i branschen.

Bra och viktigt stöd, problemet är bara att det handlar om så små belopp.

Detta stöd borde vara mycket större och mer långsiktigt.

Men det finns kritiska röster:

Jag vet inte vem som har glädje av den här anslagsformen som den fungerar i dag – en institution kan inte bygga upp en u-landsmiljö med enbart det här anslaget, och pengarna är så begränsade att om man ändå är på väg att bygga upp en sådan miljö med andra resurser så klarar man sig förmodligen bra utan det här anslaget.

Mycket tveksamt – konserverar forskningen till vissa områden och miljöer.

När det gäller planeringsanslagen är kommentarerna korta och positiva:

En mycket bra form för att testa nya hypoteser.

Enbart positiva erfarenheter, smidig handläggning.

OK. Snabb beredning och enkelt och administrera.

För stelbent och byråkratisk hantering. Bättre med löpande ansökningstider!

4.12 Invitationsområden

Bland dem som svarat är 13 stycken engagerade inom olika invitationsområden. Kommentarererna i svaren är påtagligt positiva. Ett exempel:

Tack vare SAREC anslag har vi byggt upp och konsoliderat vad som är institutionens starkaste forskningsområde, det område där vi är internationellt kända.” ... ” SAREC är grymt bra att det finns. Men det finns tendenser att andra forskningsråd ”lämnar” utvecklingsfrågor till SAREC. Det befäster en marginalisering av dessa frågor, så där har SAREC ett jobb att uppmuntra dessa frågor hos de andra forskningsråden också.

Två avslutande kommentarer gäller hela paketet av anslagsformer:

Jag tycker att den starka uppdelningen i olika projektförmer är dålig. Det är väldigt svårt att få ett projekt att omfatta flera, innovativa komponenter. Ett projektstöd får till exempel inte innehålla en doktorand med mer än 50% finansiering. Ett miljöstöd får inte innehålla någon doktorand. Ett bilateralt projekt får inte innehålla någon svensk och ett u-forsk-projekt får inte ha någon från Afrika på lönelistan.

Jag tycker det är oerhört svårt att få en översikt över Sidas olika typer av anslag. Jag har försökt få fram siffror på vad som getts till forskning kring fattigdomens infektionssjukdomar, och det går knappt, eftersom det finns så många olika typer av anslag (u-forsk, tematiska, bilaterala, multilaterala..), och det mesta inte finns tillgängligt via Sidas hemsida. Sådant går ju för till exempel Vetenskapsrådet. Det verkar mest vara en slump, och att någon på Sida känner en, för att man ska komma med i till exempel ett bilateralt samarbetsprojekt.

4.13 Policy för global utveckling (PGU)

Den förändrade offentliga biståndspolitikerna med en ny policy för global utveckling har uppfattats av rätt många av de svarande, men långt ifrån alla. Drygt två tredjedelar (69%) av dem som svarat på frågan uppger sig känna till den. Det är dock få som upplever att den påverkat deras arbete (21%). Av de få som kommenterar PGU är det några som upplever den som självklar (’ingen ändring, jag har alltid arbetat så’). Men några är kritiska till dess effekter:

PGU har påverkat Kollegiet för utvecklingsstudier, inom vilket SDS fungerar, mycket radikalt i den meningen att Sida har dragit in sitt basanslag till Kollegiet med (den inte orimliga) motiveringen att PGU innebär att Uppsala universitet bör ta över. Eftersom universitetet hittills inte har reagerat enligt denna ritning har Kollegiet kommit i kläm.

Global utveckling blir ofta alltför globalt och blir därför suddigt i konturerna. Om man till exempel tittar på energifrågan skulle bioenergi kunna vara en intressant fråga för global utveckling, men den får inte då vara teknisk, vilket för mig är konstigt. Om man inte studerar tekniken, blir diskussionen endast politisk, och då utesluter man helt teknik och naturvetenskap från området.

Men en klart positiv kommentar ges också:

PGU har underlättat för SASNET att arbeta tvärvetenskapligt.

4.14 Slutkommentarer

Enkäten lämnade en öppen fråga i slutet och jag citerar några intressanta avslutande kommentarer:

Enkäten verkar vara konstruerat utifrån tanken att Svensk u-landsforskning har främst svenska avnämare medan (i praktiken) många u-landsforskare hellre riktar sig mot det internationella forskarsamhället och biståndets internationella nätverk. Den lokala effekten och på institutionsnivå kan vara begränsad, men den internationella desto större. Sänkt kvalitetsmässig ambitionsnivå, som fokuserar kvantitet, med ”starka” miljöer hårt anpassade till svenska politiska prioriteringar, vore förödande för deltagande i de internationella sammanhangen. Någon balans måste upprätthållas här och det har SAREC stort sett lyckats med.

I wish you also prepare questionnaire and collect the views of those researchers whose project proposal was not accepted. I believe that there are a lot of views you can collect, particularly on the reasons given for the rejection of the project proposal.

Jag tror att det skulle vara värdefullt att några representanter för Sida-SAREC kom på besök och vi till exempel i Lund fick möjlighet att samla de som är intresserade att presentera möjligheter både redan utförda projekt, pågående och försöka formulera nya och även ge er input till nya strategier. Jag skriver detta utifrån vårt pågående Innovation i Gränsland (Vinnova) där vi samarbetar Universitet, Regionen och Industrin. När man väl sätter samman folk från olika miljöer så efter viss startsträcka så bara forsar det fram idéer och möjligheter. Kunskapsområden och förmodligen behovet för Sida SAREC projekt måste ses ur nya perspektiv. Det är inte enbart malnutrition, transporter, logistik, food safety... som bör studeras utan jag tror att man måste gruppera kompetenserna. Det var väl ingen som hade kunnat gissa hur nanoteknologi kan bidra med nya produkter inom textil, glas och enzymindustrin.

Det är viktigt att utvecklingsforskningen håller minst samma vetenskapliga nivå som forskning inom andra områden inom de olika samhällsvetenskapliga ämnena, så att utvecklingsforskarna inte marginaliseras eller betraktas som andra klassens forskare. Annars riskerar man att området försvinner eller i varje fall hamnar i bakvattnet. Man bör därför vara försiktig i SAREC att köra för hårt med relevanskriterier etcetera, (utan hålla) ... hårt på vetenskapliga kvalitet. Det innebär inte att vilka ämnen som helst passar för SAREC, men man bör ha en vid tolkning av vad utvecklingsforskning är.

Det är viktigt att det finns ett kraftfullt och tydligt stöd till U-landsforskning inom ramen för Sida:s totala verksamhet. Ett viktigt mål är att stimulera duktiga svenska forskare att engagera sig i U-landsinriktad forskning. Detta lyfter inte bara forskningen nationellt i Sverige utan ger bättre möjligheter att stödja och utveckla nya forskningsmiljöer i utvecklingsländerna. Samtidigt kan Sida/SAREC:s verksamhet (inte) ensamt stödja u-landsforskning. Idag är globala hälso- och utvecklingsfrågor centrala för oss alla!

Det är viktigt att man inser att viss tillämpad forskning måste styras av politiska beslut och att vi har ett globalt ansvar och att alla drabbas på ett eller annat sätt av de globala problemen.

Jag är väldigt tacksam till SAREC för allt stöd jag fick genom åren. Det betydde mycket för mig som en kvinna från en av världens fattigaste länder.

5. U-forskprogrammets stöd till biståndet

5.1 Sida och de olika sektorerna

Det finns betydande forskningsinsatser i Sverige som kommer via andra kanaler och program. Ett exempel är hiv/aids-programmet där en massiv insats har gjorts sedan slutet av 1990-talet. Programmet ökar nu till 30 Mkr/år varav den helt dominerande delen går till svensk forskning. Omfattande stöd utgår till SMI genom i huvudsak bilaterala anslag från Sidas avdelning Hälso och från SAREC. SMI mottar även särskilda anslag för aids-forskning.

5.2 Relationen till EU:s bistånd till forskning

Det är slående att frågan om anslag från andra forskningsråd inte betraktas som ett plus utan snarast tvärtom (i den mån den överhuvudtaget beaktas) vid anslagsbesluten. Särskilt gäller det anslag från EU som många gånger är mycket stora och som för med sig omfattande europeiskt samarbete. Detta är ett mål som faktiskt ingår i uppgifterna för u-forskprogrammet ("öka möjligheterna att etablera forskningskontakter med ... u-landsforskning i andra länder") och borde vara en positiv faktor att väga in.

Jag tror att SAREC skulle på sikt kunna bli en viktig förebild för EU:s forskningsstöd för utveckling. Det är inte lätt att påverka EU men det är möjligt och viktigt. Genom att målmedvetet skapa opinion för specifika frågor och bygga allianser med ett antal andra länder som omfattar liknande grundidéer

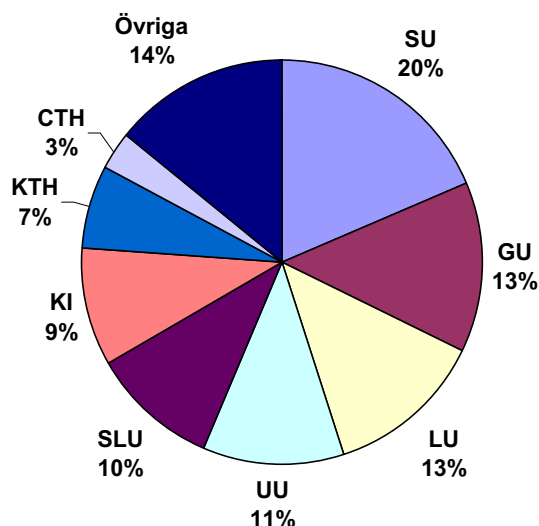
kan viktiga förändringar göras över sikt (att försöka agera på ensam hand är meningslöst). EU:s bistånd är mycket större än de enskilda medlemsländernas och att länka in det i goda banor borde vara en viktig uppgift för Sida och Sverige.

6. Samspelet med svenska universitet, högskolor, forskningsråd och andra forskningsstödjande organ

6.1. Samverkan med högskolorna

U-forskprogrammets anslag under de senaste fem åren har i huvudsak riktat sig till de fem största forskningsuniversiteten med full fakultetsstruktur. Dock har Stockholms universitet ensamt svarat för 20 procent vilket är påtagligt mer än Göteborg, Lund och Göteborg som har mellan 11 och 12 procent av volymen. KI har 9 procent vilket är mycket med hänsyn till att det bara gäller medicinska området medan KTH och CTH tillsammans fått 10 procent. Övriga högskolor och andra forskningsinstitut svarar för resten.

Fördelning mellan lärosäten 2001–2005

Universitetens rektorer lägger stor vikt vid Sidas verksamhet och är angelägna om att samverka med SAREC. I Stockholm och Uppsala har forskningsuniversiteten gått samman kring internationalisering och utveckling och är villiga att samla sina ansträngningar och att förstärka arbetet genom intern samverkan. Initiativet har dock inte mötts av något intresse från Sida.

För KI är forskningen av stor vikt, inte bara av solidaritetsskäl utan också för att kontakter med andra länder ger möjlighet till biologiska och genetiska jämförelser som kan vara viktiga pusselbitar i arbetet med att förstå hur människokroppen fungerar. De frågor som tropiska sjukdomar ställer med dess ofta komplicerade samspel mellan parasit, människa och vektor är av stort vetenskapligt intresse (till exempel malaria).

Uppsala universitet har sedan 1960-talet med Sidastöd bedrivit en framgångsrik verksamhet genom International Science Seminar. De två kärnområdena fysik och kemi breddas nu till matematik. Programmet stödjer med relativt små ekonomiska insatser, men med starkt engagemang av svenska forskare, forskningsinstitutioner i ett stort antal fattiga länder. Omfattningen är 20 Mkr/år.

Sida använder sig av KTH som bas för en liten stödjande organisation för forskning och stöd inom IT-teknik och elektronisk kommunikation, SPIDER. SPIDER har ett nationellt ansvar för att mobilisera svensk kompetens för att stödja biståndsinnsatser inom teknisk utveckling och tillämpad forskning inom ICT-området. Bland annat har man stött etablering av datornätverk och internetkommunikation vid en rad u-landsuniversitet.

Exemplen visar på både potential och intresse från svenska universitet för att ta ansvar för olika biståndsstödjande utvecklings- och forskningsuppgifter och för nationellt nätverksbyggande kring detta.

SAREC har bett Lunds universitet och Stockholms universitet att anordna särskilda dagar för utvecklingsforskning. Flera hundra forskare har samlats och diskuterat sin forskning och övergripande utvecklings- och biståndsfrågor. Detta har varit mycket uppskattade konferenser och förstärkt kontakten mellan kansliet och forskarsamfundet, vilket framkommer i både enkäter och intervjuer.

6.2 De svenska forskningsråden

Vetenskapsrådet svarar för administrationen av Links på SAREC:s uppdrag, vilket är en intressant och bra modell för samarbete med svenska forskningsråd för SAREC. Det finns ett uttalat intresse för att öka samverkan med Sida och att initiera ett program kring globala utvecklingsfrågor.

Också med FORMAS har Sida ett samarbetsavtal kring forskningsfrågor av gemensamt intresse där de Sida och FORMAS delar på kostnaderna (totalt 10 Mkr/år). Mindre omfattande samarbete men goda kontakter finns också med VINNOVA.

Som enkäten visar är samfinansiering i praktiken mycket mer omfattande genom att u-forskprogrammens verksamheter samverkar med forskningsarbete som finansieras av andra finansiärer.

7. Hanteringen av programmet

7.1 SAREC:s anslagsprocess: instruktioner, bedömning, administrativa rutiner

En grupp av frågor i enkäten var inriktad mot den administrativa hanteringen av u-forskprogrammet. Hälften av de svarande anser sammanfattningsvis att beredningsprocessen är rimlig medan den andra hälften anser att den är långsam. Vad gäller planeringsanslagen är man påtagligt nöjd. Instruktionerna upplevs som tydliga eller i huvudsak tydliga av det stora flertalet (95 %). Några vill dock se dem på engelska:

Ge ut instruktionerna på engelska. Pinsamt när samarbetspartners frågar efter instruktioner och de bara finns på svenska.

Vad jag finner konstigt är att instruktionerna är på svenska, men att ansökan ska vara på engelska. Utarbeta åtminstone parallella engelska instruktioner. Det kan ju tänkas att SAREC (om nu en ambition till internationalisering finns) har icke svensktalande intressenter, till exempel gästforskare (som så klart måste involveras i ansökningsförfarandet!), blivande doktorander, med flera.

Det finns också fyra svar från erfarna forskare med flera SAREC-anslag som anser dem otydliga vilket jag noterar. Det finns dock inga kommentarer som klargör i vilka avseenden de skulle vara otydliga. Det finns också andra kritiska kommentarer till hanteringen:

SAREC är alltför byråkratiska när man bedömer ansökningar. Om någon uppgift saknas kasseras ansökan i stället för att slå ett kort telefonsamtal eller skicka ett mail!

Kraven på ansökan bör kunna göras mindre formalistiska och byråkratiska.

Byråkratisk stelhet: När jag och XX skulle söka anslag för ett team av forskare som vi samarbetar med att besöka Sverige var vi tvungna att göra tre ansökningar i stället för en!

SAREC slängde mina två ansökningar förra året i papperskorgen för att det saknades ett intyg från institutionen på att de verkligen var antagna. Det är den mest absurda behandling jag någonsin utsatts för av ett forskningsråd.

Det är här (avser doktorandstödet) som SAREC haft sin huvudsakliga betydelse. Detta fungerar i huvudsak bra. Ska jag anmärka på någonting så är det byråkratiserad handläggning. Vi tappade en mycket duktig doktorand för ett par år sedan efter det att hon satt sin utmärkta projektbeskrivning med 11 punkter i stället för 12! (Satt i 12 punkter överskred projektbeskrivning maxantalet sidor med en rad!)

Att diskussioner förts om formalia och petitesseer som lett till att bra ansökningar har avförts från vidare bedömning har bekräftats vid intervjuer med kansliet (då med starkt avståndstagande). En transparent bedömning av ansökningar behövs och därför krävs klara kriterier och regler. Men det är inte de krav som avser att förenkla administrationen som är kritiska för bedömningens kvalitet utan det är de kriterier som används vid relevans- och fackbedömningen och den slutliga sammanvägningen av förslagen. En ansökan som skickas in utan ett formellt stödjbrev borde kunna ges fortsatt bedömning villkorligt – om brevet inte kommer in efter påminnelse kan ansökan avslås i ett senare skede. En ansökan bör inte avslås bara för att ett intyg inte inkommer i tid. Att ansökningarnas längd måste begränsas är också en praktisk nödvändighet men inte heller här behöver man straffa någon när en ansökan väl är inlämnad om den råkat bli litet för lång (detta problem löses förmodligen med det nya elektroniska ansöknings-systemet).¹⁰

Över hälften av de sökande har lagt ner mer än en veckas arbetstid på ansökningen, de övriga en vecka eller mindre. Det får betraktas som ganska normal tidsåtgång. Kontraktsutformning och utbetalningsrutiner ses som jämförbara med andra forskningsråds (90% av svaren). Men det finns enstaka kritiska röster:

Att rekvidrera medel från Sida är en förbluffande tidsödande process; det brukar ta månader innan pengarna dyker upp.

Detta är väl kanske inte helt unikt för Sida och en luttrad forskare ser framsteg:

Sida har blivit bättre på hanteringen jämfört med hur det kunde vara på 90-talet.

Kritiken är stark mot regelverket vad gäller doktorandanslagen. SAREC:s krav på att doktorandstöd först kan sökas när doktoranden är antagen strider mot universitetens och forskningsrådets praxis och upplevs som stötande. Institutionerna hamnar i en 'moment 22'-situation: för att anställa en doktorand behöver man externa anslag men för att få SAREC-anslag måste doktoranden vara anställd (se punkt 4.10 för enkätkommentarer).

En nyckelfråga för programmet är hur man upplever fackgranskningen av ansökningarna. Det finns relativt få kommentarer till detta vilket antyder att de flesta ser bedömningen som rimlig. Dock finns det ett mindre antal kritiska kommentarer och några av dem är mycket kritiska. Jag återger dem alla eftersom detta är en viktig fråga (liknande kritik har framkommit med skärpa vid några intervjuer).

Jag sökte men fick inte projektstöd (enbart planeringsstöd) och det är helt okey men granskningen av ansökan var utförd av någon som inte var fackkunnig inom mitt område, arbets- och organisationspsykologi – långt ifrån.

¹⁰ Attityden i hanteringen bekymrar mig – det är ansökningens vetenskapliga kvalitet och relevans som skall vara utslagsgivande, inte dess längd eller utseende. Den här sortens handläggning avviker från den som jag känner till från andra forskningsråd och stiftelser. Personligen reagerar jag starkt mot sådana administrativa övergrepp som de här svaren rapporterar och hoppas att det är undantagshändelser.

Den vetenskapliga granskningen av ansökningarna verkar otillräcklig. Den motivering jag fick vid avslag var mycket korthuggen och dessutom felaktig. Vid kontakt med SAREC visade det sig att något remissvar inte inkommit och handläggaren hade slutat. Ytterligare information fanns inte att få. Jag skulle önska utförligare motivering och troligen bättre intern dokumentation av ärendegången.

Jag har i stort sett slutat söka pengar från SAREC eftersom det ändå inte är någon idé. SAREC stöder forskning i nationalekonomi vid tre universitet i Sverige och avslår i stort sett alla andra ansökningar, med motiveringar som är så intetsägende att man inte får någon vägledning till att skriva bättre ansökningar nästa gång ("bra projekt, men tyvärr finns det inte pengar" och liknande meningslösa fraser). Om man vill att u-landsforskning ska vara en integrerad del av forskningen vid universitet och högskolor i Sverige så måste man se till att forskningsanslagen kan sökas i verklig konkurrens och att ansökningarna bedöms efter strikt vetenskapliga kriterier; gärna i bedömargrupper där även andra forskare än u-landsforskare ingår. Min möjligen orättvisa uppfattning (det är svårt att veta, eftersom bedömningsprocessen inte beskrivs någonstans) är att det i dag i mångt och mycket är nätverk och kompisgäng som styr, i betydligt större utsträckning än vid de andra forskningsråden.

Eftersom enkäten besvaras av dem som fått anslag så är det kanske naturligt att de kritiska synpunkterna inte är så många. De få som har inkommit är dock så skarpt formulerade att de väcker eftertanke. Det finns alltså kritik mot hanteringen och besluten från vissa forskare.

Som vi såg ovan finns det också kritik mot byråkratisk handläggning. Det finns goda skäl att standardisera ansökningarna för att förenkla handläggningen men frågan får inte drivas *in absurdum*. När man avslår en ansökan enbart för att den är en aning för lång, inte har rätt format, inte har precis alla bilagor som krävs i stället för att sätta sig i kontakt med den sökanden (ett enkelt e-postbrev eller ett telefonsamtal), då är det något fel i attityden till de sökande.

Dessa kritiska synpunkter bör dock inte dölja att de flesta är rimligt nöjda med ansökningsprocessen och hanteringen. Helhetsbilden, som den tonar fram från kommentarerna och mina egna intervjuer, är att hanteringen är rimlig.

7.2 Den administrativa belastningen

SAREC uppskattar att den totala arbetsinsatsen för programmet är omkring 10 procent av den totala arbetstiden. Jag har intervjuat en rad personer om detta och det stämmer nog relativt väl. Några gör naturligtvis större insatser och några få är inte alls berörda av verksamheten. Genom att det är en mindre uppgift som bryter in i och 'stör' de stora arbetsuppgifterna för nästan samtliga handläggare vid ett flertal perioder under året är nog den faktiska förlusten av arbetstid större 10 procent. Små uppgifter som ligger utspridda har en tendens att stjäla mer tid än de faktiskt behöver 'netto'.

Till denna arbetsinsats kommer administration av utbetalningar och rapportering till skattemyndigheter med mera som görs centralt av Sida. SAREC ersätter inte externa projektbedömningar så det är huvudsakligen projektstöd och ersättning till referensgrupperna som betalas. Omfattningen av denna arbetsinsats är okänd för mig men eftersom antalet projekt är rätt stort och beloppen små är den förmodligen oproportionellt stor i jämförelse med belastningen från övriga Sidas avdelningar.

Nästan hela kansliet är indragat i programmet. Det har både för- och nackdelar. Fördelen är att processen är en viktig läroprocess där handläggarna får en viss överblick av vilken typ av svensk forskning som pågår där SAREC:s stöd efterfrågas. Debatten är ofta livlig vid den samlade genomgången av ansökningar.

Nackdelen är bristande professionalitet i arbetet. SAREC:s handläggare har inte full forskningsrådskompetens vad gäller svenska forskningsmiljöer (av naturliga skäl; i gengäld har de hög kompetens på sitt eget fackområde – forskning i fattiga länder med svag forskningskapacitet). Mitt intryck är att många

av handläggarna är relativt dåligt informerade om svensk forskning och svenska universitet och deras situation och förutsättningar, utöver de få miljöer som de har löpande kontakt med genom referensgrupperna och bilaterala verksamheter. Möjligen är det denna osäkerhet som ligger bakom en del av den byråkratisering och utpräglade regelstyrning som jag observerat och som kritiserats av en del anslagsmottagare.

Om den totala arbetstiden är 10 procent innebär det att SAREC:s kansli använder drygt 4 månår för att fördela 100 Mkr, eller omkring 25 Mkr/manår (högt räknat). Det är mer än genomsnittet om man jämför med andra forskningsfinansiärer. Stiftelsen för Strategisk Forskning fördelar omkring 700 Mkr per år med ett drygt 10-tal månår, dvs väl över 50 Mkr/manår. Vetenskapsrådet fördelar omkring 2,7 miljarder med en arbetsinsats som kanske kan uppskattas till ett 60-tal månår, alltså omkring 45 Mkr/manår. SAREC:s relativt höga handlägningsvolym sammanhänger naturligtvis med att programmets volym är liten, anslagen är små, korta och därmed många och relativt arbetskrävande. Uppgiften kräver kompetens över hela forskningsfältet vilket är administrativt krävande. Kansliet har ett stort antal referensgrupper och avser att öka det antalet för att minska svårigheterna med jäv (den väsentliga bedömningen görs av referensgrupperna, den externa kvalitetsbedömningen av utländska bedömare är sekundär).

Jag tror att det skulle finnas stora vinningar i kompetens för SAREC om några handläggare fick arbetet med u-forskprogrammet och stödet till svensk forskning som en huvuduppgift, eller åtminstone som en viktig stor uppgift, medan de andra kunde avlastas det helt. Den ämnesmässiga täckningen får då hanteras genom referensgrupper, eventuellt förstärkta med arbetande ordföranden eller motsvarande (görs i viss mån redan). Ett utökat samarbete med andra forskningsråd och med det svenska universitetssystemet skulle därmed också underlättas. Över tid kan arbetsuppgiften cirkulera för att den vägen sprida god kunskap om svensk forskning till flertalet handläggare.

Den nuvarande remisshanteringen synes rimlig givet anslagets storlek. Jag noterar dock att ingen ersättning utgår till de externa bedömarna vilket gör det svårt att få ledande internationella forskare att medverka (man använder i stor utsträckning forskare som är verksamma vid program som Sida stödjer på ett eller annat sätt och menar att de kan ge adekvat fackbedömning). Skulle programmet utvecklas efter de principer som jag angivit ovan krävs för vissa delar av det ett förstärkt remissystem. Förmodligen skulle samverkan med Vetenskapsrådet eller andra forskningsfinansiärer kunna underlätta detta. Eventuellt kan uppgiften delegeras eller läggas ut externt.

8. Måluppfyllelse, frågor för diskussion

8.1 Anslagsvolymen

Forskningsstödet genom u-forskprogrammet är, som redovisats i punkt 3.1, litet i omfattning jämfört med andra svenska forskningsråd. Vetenskapsrådets forskningsstöd genom öppna ansökningar till svenska forskargrupper uppgick 2005 till 2023 Mkr och u-forskprogrammets omfattning är alltså 7 procent av Vetenskapsrådets. Även i jämförelse med andra svenska sektorsforskningsråd så är programmet litet. Genom att SAREC:s program täcker hela den disciplinära ämnesbredden så blir den ringa volymen ett avgörande hinder för att få rimlig tyngd i relationen med universiteten.

U-landsforskningsrådet är dock inte den enda kanalen för Sidas stöd för forskning vid svenska institutioner. Sida stödjer dessutom forskning utomlands och då inte bara i mottagarländerna. Svenskt stöd går till forskningsinsatser vid internationella organ (CGIAR, WHO med flera) och genom specifika insatser

riktade till utvalda institutioner både i Sverige och utomlands. En icke oväsentlig del av SAREC:s bistånd går tillbaka till svenska forskningsinstitutioner för utbildningsinsatser och forskarutbildning med mera genom kontrakt med biståndsmottagare utomlands (både bilaterala insatser och multilaterala); en annan del är kontrakt som Sida har med svenska forskningsinstitutioner för stödjande insatser i samarbetsländer eller för kunskapsbevakning med mera. Dessa insatser är inte alltid av forskningskaraktär även om arbetet genomförs av en forskande institution.

Det har (överbaskande nog) visat sig ogörligt att få fram aktuella siffror över den totala forskningsstödet från Sida och jag tvingas lämna frågan om fördelningen mellan u-forskprogrammets öppna stöd och det mer ändamålsinriktade och bundna stödet via andra delar av Sidas forskningsstöd åt sidan. Redan SAREC:s stöd genom andra kanaler till svenska universitet, högskolor och forskningsinstitut i Sverige (via bilaterala och multilaterala verksamheter) är sammantagna är större i omfång än u-forskprogrammet. Till det kommer då en okänd volym av stöd från andra avdelningar vid Sida och från UD till forskning och områdesbevakning. Som exempel kan nämnas anslag till SIPRI, Utrikespolitiska institutet och Nordiska Afrikainstitutet.

När man vill bedöma den samlade effekten av det u-forskprogrammet på det svenska forskningssystemet är utgångspunkten programmets anslagsvolym i relation till högskolans totala forskningsvolym. SAREC:s anslag om 100 Mkr/år motsvarar 0,4 procent av den totala omslutningen – alltså ett i det närmaste försumbart bidrag till högskolan i sin helhet. Detta gäller även om man ser till andelen av de externa anslagen till högskolans forskning där SAREC:s del knappt svarar för 1 procent. Att SAREC skall påverka internationaliseringen av den svenska högskolan i sin helhet i någon märkbar utsträckning genom u-forskprogrammet är därför en uppenbart en orealistisk förväntan (även om man naturligtvis kan påverka enskilda institutioner genom en koncentration av medlen till dem). Att anslagen dessutom är spridda över praktiskt taget hela det vetenskapliga fältet leder också till att man inte kan förvänta sig några distinkta effekter av programmet inom något särskilt fakultetsområde.

Om avsikten med programmet är att påverka det svenska universitetsbaserade forskningssystemet på bred front så måste betydligt större insatser göras. Den nuvarande anslagsvolymen och spridningen över alla fakultetsområden gör att programmet helt enkelt inte är känt i stora delar av högskolans forskningssystem. Många forskningsinstitutioner inom naturvetenskap, teknik och medicin har en årsbudget på 30–100 Mkr och ett enstaka SAREC-anslag om 300 000 kr absorberas utan större spår.

Skall SAREC verkligen uppnå effekt i högskolesystemet måste både programmets volym kraftigt ökas *samt* anslagen (åtminstone en del av dem) ges större varaktighet. Det är lämpligt och önskvärt att målformuleringarna anpassas till detta och tydliggör om detta skall göras och i så fall efter vilka linjer det skall göras.

Min slutsats är:

- Om de ambitiösa målen för u-forskprogrammet skall uppnås måste anslagsvolymen kraftigt höjas.
- En del av anslagen bör ges längre varaktighet..

8.2 Målanalys

De sex målen för u-forskprogrammet anges i regleringsbrevet för Sida och de är att:

1. främja forskning av värde för utvecklingssamarbetet;
2. bevara och utveckla kunskap i Sverige om utvecklingsländer och utvecklingsfrågor;
3. stimulera forskare vid svenska universitet och högskolor att intressera sig för utvecklingsländer och utvecklingsforskning;

4. främja rekrytering av yngre forskare till u-landsrelaterad forskning samt bevara och utveckla u-landsforskningskapacitet vid universitet och högskolor;
5. bidra till u-landsinriktad internationalisering inom högre utbildning och forskning;
6. öka möjligheterna att etablera forskningskontakter med utvecklingsländer och med u-landsforskning i andra länder.

Målbeskrivningen är bred, oprecis och orealistisk med hänsyn till programmets omfattning. Nackdelen med en så vag målbeskrivning är att den är svår att operationalisera och i praktiken därför inte blir styrande.

Jag menar att de sex delmålen för u-forskprogrammet kan göras tydligare genom att ses som tre grupper av mål:

Målgrupp A – skapa och bevara en kunskapsbas för biståndet: Delmålen 1–2 hänger nära samman. Avsikten är att u-forskprogrammet skall skapa och bevara en god resursbas i svenska forskningsinstitutioner för utvecklingssamarbetet i bred mening: både att vara en allmän kunskapsbas för biståndet och mer specifikt genom nya forskningsresultat.

SAREC skall alltså genom u-forskprogrammet fungera som en typiskt sektorsforskningsorgan för biståndet – då *hela* biståndet och inte bara den del som SAREC självt ansvarar för. I detta ingår rimligen också att genom forskningen lägga en bra bas för Sidas och UD:s arbete med biståndet men också att svenska forskningsinstitutioner skall vara en resurs för andra organisationers utvecklingsstödjande arbete, till exempel välgörande organisationer (som svarar för en viktig del av katastrofbiståndet), internationella organisationer, EU:s bistånd etcetera.

Målgrupp B – expandera kunskapsbasen: Delmålen 3–4 handlar båda om utbyggnad av resursbasen. Detta skall göras genom att stimulera till intresse för u-landsforskning och då särskilt genom rekrytering av yngre forskare.

Målgrupp C – internationalisera svensk forskning med inriktning mot u-länder: Delmålen 5–6 är litet annorlunda till sin karaktär. Tanken är att u-forskprogrammet skall medverka till att göra institutionerna mer inriktade mot samarbete med u-landsinstitutioner och andra internationella institutioner med inriktning mot u-landsfrågor (detta gäller inte bara forskningen utan också den högre utbildningen).

Programmet har verkat i närmare 30 år med efter i huvudsak samma mål och grundprinciper med ett årligt ansökningsförfarande i ett steg över hela det vetenskapliga fältet. De förändringar som har gjorts har i huvudsak varit inriktade mot anslagsformerna.

Jag menar att det är dags att grundligt diskutera vilka mål som är centrala och hur de kan preciseras och om vissa delar av målbilden kan skjutas i bakgrunden.

- Programmålen bör formuleras så att det blir realistiska och tydliga.
- Programmålen bör operationaliseras så att de kan bli styrande.

8.3 Skapa och bevara en kunskapsbas för biståndet, sektoriellt forskningsstöd till biståndsarbetet

Den första målgruppen är att skapa och bevara en god kunskapsbas för biståndet vid svenska universitet (*främja forskning av värde för utvecklingssamarbetet; bevara och utveckla kunskap i Sverige om utvecklingsländer och utvecklingsfrågor*).

Har då programmet lyckats med detta? I en viss mening har det varit framgångsrikt. SAREC har genom u-forskprogrammet kontakt med svenska forskargrupper inom praktiskt taget hela det vetenskapliga fältet. Detta är av stor betydelse för kansliets arbete med bilaterala och multilaterala organisationer och deras forskningsproblem. SAREC kan dra på den institutionella bas som programmet har skapat och har de nödvändiga kontakterna för att finna erforderlig kompetens både inom och utom Sverige. Att forskningsprojekten i stor utsträckning behandlar angelägna forskningsfrågor för biståndet är uppenbart (se till exempel den thesaurusklassificering som gjorts, avsnitt 3.4).

SAREC åtnjuter också starkt stöd hos många av de forskargrupper som man stödjer regelbundet. Det stöd jag mött vid intervjuerna och tycker mig se i enkätsvaren går utöver den normalt positiva forskarattityden till forskningsfinansiärer. Bakgrunden är säkert ett starkt engagemang för de värden och de grundprinciper som SAREC står för i samarbetsländerna. *Man ser SAREC som en viktig institution, inte främst som en alternativ finansiär till svensk forskning, utan som en kraft för att påverka det svenska systemet mot större öppenhet mot de fattiga ländernas behov och problem och som en väg att göra ett bidrag till kampen mot fattigdomen.*

Ämnesbredden är en svårighet i arbetet. Det stora flertalet vetenskapliga discipliner finns representerade i arbetet med en naturlig tyngdpunkt på forskning av praktisk, tillämpad karaktär. Jämfört med alternativet att bygga upp fasta forskningsinstitut (jämför till exempel med SIPRI, IDEA och Utrikespolitiska institutet) så har SAREC:s u-forskprogram mycket stor bredd, då naturligtvis på bekostnad på slagkraft och styrka. SAREC har lyckats väl med att få ett brett disciplinärt stöd vid högskolan.

Uppebort har dock Sida inte resurser för att stödja forskning över hela spektret av utvecklingsområdet på djupet; inte heller finns kompetens för detta i landet. För att nå internationell kompetenskraft och slagstyrka måste ett litet land som Sverige selektivt satsa på områden där man har särskild styrka eller bygga upp sådana styrkepunkter genom långsiktiga insatser inom utvalda områden. Det gäller för vår forskning i allmänhet liksom för den bistånds- och utvecklingsrelevanta forskningen.

Att försöka stödja forskning över hela bredden med små resurser leder till att man får tunt och utspätt stöd till forskningen med betydande risk för att kvaliteten blir varierande och det praktiska genomslaget obetydligt. Breda (och små) insatser kan naturligtvis motiveras på andra grunder – att stärka lärarkompetensen för den högre utbildningen samt att hålla en viss beredskap och bevakning av hela forskningsfältet. Sådan bred avspaning kan dock rimligen inte vara en uppgift för ett litet sektorsforskningsråd som SAREC utan bör överlämnas till Vetenskapsrådet och andra stora forskningsfinansiärer.

För att på ett slagkraftigt sätt möta Sidas behov menar jag att man bör göra vissa systematiska avgränsningar: en viss del av forskningskompetensen bibehålls och byggs upp i landet, andra delar får man söka internationellt. Eftersom grundmotivering för Sidas stöd är utvecklingsrelevans så är det naturliga valet att göra probleminriktade eller tematiska avgränsningar. En god första ansats har gjorts genom formulering av ett antal invitationsområden. Programmets omfattning är dock så liten att det inte går att dra några systematiska slutsatser av verksamheten (samma gäller också de få projekt som gått till nätverk och institutionsstöd). En del av invitationsområdena är också breda.

Utlisning och granskning av forskningsanslag bör i denna del av arbetet göras mot bakgrund av hur Sida och UD uppfattar som viktiga frågor samt var svensk forskning har hög internationell kompetens. De starka miljöerna bör också särskilt uppmuntras och stödjas i att söka samarbete med utländsk forskning av högsta klass för att få full kraft. För att nå rimliga resultat bör anslagen vara betydligt längre i tid och därför också större i total volym (kanske inte nödvändigtvis så mycket större på årsbasis). Bedömningen av ansökningar bör alltså länkas hårdare till det bilaterala forskningsstödet och andra biståndsinsatser.

Eftersom det kräver stora resurser och tar lång tid att bygga upp en god utvecklingskompetens så är det naturligt att insatserna koncentreras till goda svenska forskningsmiljöer som redan finns och som används i biståndet. Ett sätt kan vara att bygga vidare på utlysningen av 'invitationsområden'.

Eftersom SAREC skall svara för bygga forskningsunderlag för hela biståndsarbetet så kan det inte vara ett nödvändigt krav att andra avdelningar inom Sida skall bidra direkt till detta som nu är fallet. Däremot är det angeläget att de dras in i utformningen av utlysningar och prioriteringsarbetet med mera.

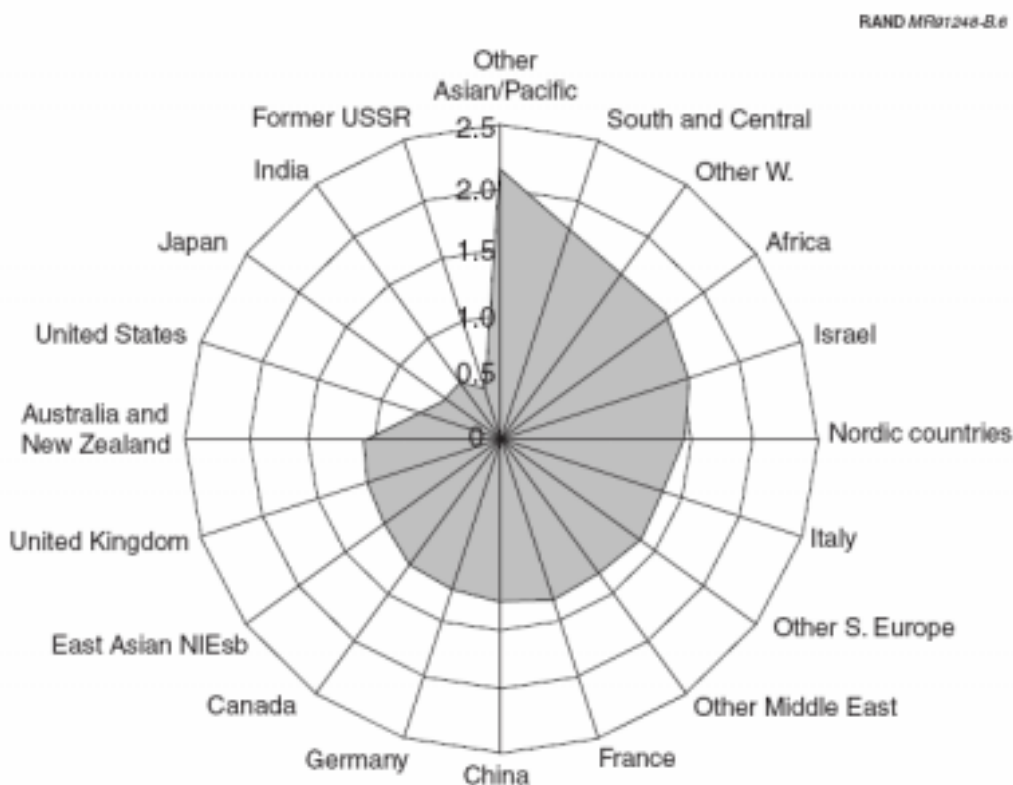
Ett exempel på vad jag ser som angelägna insatser är behovet av områdesstudier: att med forskningsmetoder systematiskt följa utvecklingen inom angelägna regioner och länder och se till att den svenska (i det här fallet kanske nordiska?) kunskapsbasen är god. Områdesstudier ger sällan forskning på fronten men är angelägna från biståndets perspektiv.

- Hela biståndets behov bör styra en större del av u-forskprogrammet än det gör för närvarande.

8.4 Samarbete med u-landsinstitutioner

Det är viktigt för de fattiga ländernas forskningsinstitutioner att etablera forskningssamarbete med i-landsinstitutioner. Sådan samverkan krävs för att komplettera och fördjupa den egna kompetensen och ibland också bredda den i tvärvetenskapligt arbete; för att få instrumentellt och experimentellt stöd (tillgång till utrustning och laboratorieresurser med mera); och inte minst för att underlätta publicering av resultat i internationella tidskrifter. Fattiga länder är mycket mer beroende av internationellt samarbete för publicering än i-länder.

Diagrammet nedan bygger på publiceringsdata och anger andelen av publikationerna (inom S&T) som samförfattas i relation till det globala genomsnittet.¹¹

SOURCE: Annex Table 4.21, Science, Technology and Industry Outlook 1998, OECD.

Figure B.6—Degree of Internationalization

¹¹ Caroline Wagner, Allison Yezril, Scott Hassell, International Cooperation in Research and Development: An Update to an Inventory of U.S. Government Spending (Arlington: RAND, MR-1248-OSTP, 2000). "The figure shows a wheel of countries from the least internationalized to the most internationalized, based on publications data, starting with the former Soviet Union, India, Japan, and the United States, to the most internationalized in the regions of South and Central America and in parts of Asia and the Pacific. The degree of internationalization is roughly inverse to the size of the scientific enterprise in a particular country, with larger countries being less likely than smaller countries to collaborate internationally."

Som synes ligger de afrikanska länderna mycket högt i samförfattande (jämfört då med den egna totala vetenskapliga publiceringen som den redovisas i citeringsdatabaser). Eftersom de är internationell publicering i vetenskapliga tidskrifter av god kvalitet som avgör meritvärdet i insatserna – i Afrika såväl som i Sverige – så är sampublicering och därmed forskningssamarbete vitalt för forskarna i Afrika. Skälet att Afrikas länder tvingas samarbeta internationellt är att de är vetenskapligt små och att de saknar egna facktidsskrifter (eller att dessa inte läses; 'low impact factor').

Internationellt samarbete är därför en nyckelfaktor för fattiga länders forskare. De svenska institutioner som väljer att utforma sin u-landsforskning som samarbete med en institution i u-land bör därför uppmuntras att stödja aktivt samarbete och underlätta det inom ramen för sina forskningsanslag.

SAREC:s nuvarande regler för u-forskprogrammet försvårar detta. Anslag via u-forskprogrammet får inte användas för utbildning av samarbetsinstitutionens doktorander vid svensk institution, inte heller får anslagen användas för forskarlöner för samarbetsinstitutionen.

De forskare som svarat på enkäten uttrycker genomgående och med eftertryck att de tycker det är svårt att finansiera mindre insatser och löner för samarbetande forskningspersonal i samarbetsländerna. Detta är faktiskt svårt att förstå för mig – även om målet med u-forskprogrammet inte är att bygga forskningskapacitet i u-länder utan i Sverige behöver väl inte principen hårdas så att den omöjliggör forskarutbildning av doktorander från samarbetsinstitution eller avlöning av viss personal som krävs för att till exempel ett medicinskt forskningsprojekt skall fungera väl? Om den svenska institutionen, i en situation där man förutsätts att använda forskningsanslag för verksamheter vid den egna institutionen i stället föredrar att använda en del för verksamhet vid samarbetsinstitutionen, bör detta uppmuntras i stället för att förhindras. Skulle några negativa effekter uppstå så kan detta säkert lösas genom diskussion: alldeles tydligt delar de svenska institutioner som det här är frågan om SAREC:s grundläggande mål att bygga forskningskapacitet i u-länder.

- Stöd de svenska forskargruppernas strävan att samarbeta med forskare i fattiga länder och uppmuntra att de bidrar till att bära kostnader vid samarbetsinstitutionen.

8.5 Ge de bästa forskningsinstitutioner mer långsiktigt stöd

Som konstaterades i avsnitt 3.3 ovan så är det en litet antal institutioner som får en betydande del av stödet. Om denna ledande institutionsfördelning är väsentligen är permanent, vilket genomgången tyder på, så uppstår frågan om dessa stora institutioner och deras verksamhet bäst stöds genom en serie relativt kortsiktiga forskningsanslag (2–3 år) och doktorandprojekt. Skulle inte djärvare och bättre forskningsresultat uppnås om dessa institutioner – i konkurrens inom områden där de har sin kompetens – fick tävla om mer långsiktiga anslag?

Institutionsstödet uppfattas som mycket positivt av forskargrupperna vilket framgår tydligt av enkätsvaren. Det har dock hela tiden varit av liten omfattning och har närmast minskat i volym de senaste åren. Det är synd för det var ett steg i rätt riktning även om formerna och begränsningarna gjorde att stödet behövde kompletteras med andra anslag för att fungera väl. Dess relativa långsiktighet och flexibilitet har dock underlättat och främjat forskningsarbetet för de få institutioner som fått sådant stöd.

När nu SAREC väl vet vilka de stora anslagsmottagarna är inom ett antal områden, åtminstone så som de har sållats ut genom u-forskprogrammet under många år, borde man då inte gå in i en närmare dialog med dem och undersöka grundligt hur deras arbete skulle kunna stödjas effektivare genom mer adekvata finansieringsformer? En utveckling i den riktningen kräver givetvis att man omprövar stödet vid lämpliga punkter och utsätter institutionerna för hälsosam konkurrens (inom deras fackområden). SAREC kan också behöva förskjuta fokus i arbetet till nya områden, men sådana förändringar bör göras i ett tempo som inte förhindrar att man får fullt utbyte av de investeringar som redan gjorts.

Min slutsats är att

- SAREC bör göra mer långsiktiga åtaganden till stora anslagsmottagare och höja ambitionsnivån för deras arbete.

8.6 Forskarutbildning för u-landsforskning?

Delmålen i den andra målgruppen är att *”stimulera forskare vid svenska universitet och högskolor att intressera sig för utvecklingsländer och utvecklingsforskning; samt att främja rekrytering av yngre forskare till u-landsrelaterad forskning samt bevara och utveckla u-landsforskningskapacitet vid universitet och högskolor”*, eller kortare uttryckt, att bredda kunskapsbasen.

Frågan är om ytterligare svenska forskare för närvarande behöver stimuleras att intressera sig för u-länder i ett läge där resurserna för att stödja deras arbete är så begränsade? Behöver verkligen fler yngre forskare rekryteras till området? Problemet med nuvarande verksamhet är snarare utspädningen av små resurser till en institutionellt begränsad krets av institutioner men med ett relativt stort antal inblandade forskare och forskarstuderande. Givet att det totala anslaget är så litet som det är, är det då rimligt att ytterligare försöka bredda forskarunderlaget? Kärnan av seniora forskare finns sedan många år och omsätts inte så kvickt. Och vill man bredda svensk forskningskompetens till nya områden av utvecklingsproblematiken så bör man inse att det är ett mycket kostsamt och långsiktigt företag om det skall göras på allvar. Med nuvarande anslagsvolym bör i stället bredden i arbetet minskas för att få rimlig effektivitet.

Rekrytering av yngre forskare har i SAREC:s fall primärt handlat om doktorandstödet som ensamt tar över en tredjedel av anslaget. Därtill kommer att en betydande del av projektbidragen också används för forskarutbildning (vilket framgår klart av enkäten). Om nu uppgiften är att genomföra god forskning, helst tvärvetenskaplig sådan, med stark problemorientering, är då doktorander väl placerade att göra det jobbet? Knappast – vad en doktorand skall lära sig är forskningsmetodik inom ett disciplinärt begränsat område och att skriva en väl genomförd avhandling över ett relativt begränsat uppgift. Detta skall göras parallellt med omfattande studier, oftast omfattande 40 eller 60 poäng. Tunga forskningsuppgifter som att genomföra självständiga forskningsprojekt i avlägsna områden är knappast lämpliga doktoranduppgifter.

Mot detta står att stödet för att finansiera doktorander är massivt bland dem som är engagerade i u-forskprogrammet som vi sett i enkäten ovan. Några betraktar detta som den viktigaste uppgiften för SAREC. Det finns ett spontant intresse bland unga människor för fattighedsfrågorna, för u-länders problem och för globala ödesfrågor. Detta är bra och är förvisso ett argument för att också ha doktorander med i arbetet. Kanske dock en del av detta engagemang bättre möts genom att slussa in dem på praktiska uppgifter genom 'minor research tasks', examensarbeten eller motsvarande? Är verkligen forskningsarbete och doktorandstudier det bästa svaret på det intresset?

Det syns mig inte angeläget att driva fram ytterligare doktorander i systemet när de som nu utexamineras vida överstiger behovet av personer med forskarutbildning i u-landsfrågor. Forskarutbildningen är primärt en uppgift för universiteten och bör i huvudsak klaras genom deras basfinansiering. Forskningsrådsfinansiering bör inriktas på att få till stånd forskning av professionell klass, gjord av erfarna forskare och inte av dem som går i forskarutbildning.

Doktorander kanske ändå behöver stödjas i viss utsträckning (inte minst inom humaniora där situationen är extra pressad) – de utgör en basresurs vid svenska universitet när det gäller att forska. Men om det är så bör de inte vara isolerade och de bör stödjas inom ramen för en aktiv forskargrupp med ett större och långsiktigt uppdrag. Det skulle alltså vara bättre, menar jag om doktorandutbildning ingår som ett del i forskningsprojekt där så är lämpligt och inte söks separat.

Vad som däremot är ett stort problem i det svenska forskarsamhället för närvarande är att det är svårt att skapa forskartjänster efter doktorsexamen. Tjänster och anslag för att fortsätta forskningen som postdoktor saknas vid många institutioner och de leder till svåra problem med återväxten och förnyelsen. Förmodligen är problemen likartade inom detta område. Det kan alltså finnas anledning att överväga att föra över resurser från doktorandstödet till anslag till postdoktorer och yngre forskare i karriären.

- Separat stöd till doktorandprojekten bör avvecklas. Eventuella doktorandarbeten bör i stället vara en del av reguljära forskningsprojekt.
- Omfattningen av doktorandfinansieringen bör minskas till förmån för längre och mer omfattande forskningsprojekt och anslag till yngre forskare med forskarexamen.

8.7 Grundläggande forskning på lång sikt om globala utvecklingsfrågor

Den uppgift som är på det hela taget försummad inom uforsk-programmet är att på längre sikt bygga spetskompetens i Sverige för u-landsforskning och u-landsproblem i ett bredare perspektiv. Detta kan gälla utvecklingsfrågor ur olika aspekter, ekonomisk forskning, medicinsk grundforskning, naturresurser och miljöproblem, vissa tekniska områden och så vidare. Där bör relevanskraven dämpas och i stället kompetens och vetenskaplig kvalitet lyftas fram som primära urvalskriterier. Samarbete med de andra forskningsråden för att bedöma vetenskaplig kompetens är där angelägen.

Detta kräver återigen längre och därmed större anslag. SAREC kan inte rimligen täcka hela detta fält utan bör söka samarbete med andra forskningsfinansierare, framförallt Vetenskapsrådet, för att åstadkomma en lämplig arbetsfördelning och föra att få till stånd en dialog på djupet om utvecklingsfrågor i globalt och lokala perspektiv.

Sådan grundläggande forskning kan också bestå i kvalificerade kunskapsöversikter. Ett bra exempel på sådan forskning är Göran Hydéns bok om de kunskaper som 50 års statsvetenskaplig forskning har givit av Afrikas politik!¹² Varför inte inbjuda vissa framstående forskare som arbetat i många år med u-landsfrågor att skriva en bredare behandling av ett problemområde och summera den kunskap som finns?

Att genomföra ett fullt utbyggt granskningssystem för forskningsansökningar över hela ämnesbredden med internationell peer review överstiger SAREC:s administrativa resurser och kompetens. Det kan vara naturligt att söka samarbete med andra forskningsfinansierare, till exempel Vetenskapsrådet, för att verkligen få fram de bästa forskargrupperna och också för att på sikt skapa djupare kontakter med det svenska forskningsfinansieringssystemet. Andra forskningsfinansierare bör kunna medverka till att identifiera de bästa forskargrupperna och särskilt starka forskningsförslag och projekt.

- Bygg spetskompetens i Sverige för u-landsforskning och u-landsproblem i ett bredare perspektiv

8.8 Internationalisera svensk u-landsforskning för att nå högsta vetenskapliga kvalitet

Den tredje målgruppen, omfattande delmålen att *bidra till u-landsinriktad internationalisering inom högre utbildning och forskning; och att öka möjligheterna att etablera forskningskontakter med utvecklingsländer och med u-landsforskning i andra länder* är angelägen. Avsikten är att uforsk-programmet skall medverka till att göra institutionerna mer inriktade mot samarbete med u-landsinstitutioner och andra internationella institutioner med inriktning mot u-landsfrågor. Detta gäller inte bara forskningen utan också den högre utbildningen.

Men det är inte internationella kontakter i största allmänhet som är angelägna utan det är kontakter med internationell forskning av hög internationell kvalitet som verkligen krävs. För att kunna skapa

¹² Göran Hyden, *African Politics in Comparative Perspective* (Cambridge: Cambridge University Press, 2006)

sådana kontakter krävs i sin tur att de svenska institutionerna har rimligt god nivå på forskningen, annars får man i praktiken inte något verkligt samarbete till stånd.

- Det internationella samarbetet med ledande forskningsinstitutioner bör stärkas.

8.9 Fördjupat samarbete med andra forskningsfinansiärer

Integreringen av u-landsforskningen med andra forskningsuppgifter inom samma disciplin sker vid universitetsinstitutionerna och är därför djupgående. Man är ett arbetslag, möts över kaffe, delar seminarier och har daglig kontakt. Forskare med u-landsforskning som specialitet är samtidigt lärare i den högre utbildningen och tar med sig sina erfarenheter och kunskaper dit. Att påverkan är stark både vad gäller forskning och högre utbildning framgår klart av enkäten. Det är en av de stora fördelarna med ett universitetsbaserat forskningssystem som Sveriges.

Integrationen är också tydlig genom att forskare får anslag från olika håll samtidigt. SAREC:s bidrag, som totalt sett är små, kompletterar normalt anslag från Vetenskapsrådet, EU och andra forskningsfinansiärer. Över hälften av de som svarat på enkäten har anslag från Vetenskapsrådet och 15 procent har EU-anslag. Det är då frågan om mycket större anslag än de som SAREC beviljar.

De direkta kontakterna finns mellan några av de svenska forskningsråden och SAREC. Vetenskapsrådet sköter LINK-programmet för SAREC och det finns ett avtal med FORMAS om samfinansiering av vissa projekt. Kunskapen om SAREC är relativt god i forskningsrådsvärlden, däremot har SAREC mindre god kännedom om hur de andra råden ser på arbetsuppgifterna. Med tanke på hur små medel som SAREC administrerar så är nog kontakterna idag av rimlig omfattning. Ändras däremot programmet struktur enligt de linjer som jag skisserat och om det dessutom expanderar i volym så finns det anledning att förstärka samarbetet.

Särskilt angeläget vore det att få till stånd en dialog och ett samarbete kring forskningsuppgifter som kan stödja den nya politiken för global utveckling. Denna politik är inte en biståndspolitik utan är långt bredare (även om biståndet finns som en komponent i den). Uppgiften är i dagens läge inte lätt eftersom den antagna politiken inte har följts av några tydliga uppdrag till berörda myndigheter vid andra departement än utrikesdepartementet. Några ekonomiska resurser har heller inte avsatts för uppgiften (jämför avsnitt 2.3 om den forskningspolitiska propositionen). Detta kan komma att förändras framöver och förberedelser för detta bör göras redan nu. Sida har en viktig roll att spela för att klargöra frågorna kring global utveckling och de nya forskningsbehoven kring dessa.

Man skall dock inte förvänta sig att de övriga statliga forskningsråden skall avsätta resurser och arbete för ett uppdrag de inte fått. Innan regeringskansliet har sorterat ut de frågorna lär arbetet kring den nya politiken om global utveckling stanna på papperet vad gäller svensk forskning.

8.10 Följ upp bättre, förenkla utlysning och granskning, lita på forskarna

Jag har i det föregående inte särskilt gått in på de mindre delprogrammen i u-landsforskningsrådets arbete (post-doktorstöd, stöd till etablering av u-landsinriktad forskningsmiljö, gästforskare, nätverk och planeringsanslag). Deras volym är helt försumbar i förhållande till projektstöd och doktorandstöd (7 procent sammanlagt). Dessa programkomponenter kan ses som experiment i liten skala; några av dem har också tillkommit de senaste åren.

Ett genomgående intryck av instruktionerna till de sökande är att de är extremt detaljerade och formalistiska. U-forskprogrammet avgränsar strikt, öronmärker och detaljreglerar anslagens användning och verksamhetsformer. Skälen för detta är oklara, möjligen finns en känsla av att forskarna annars tar emot pengarna och gör något annat än avsett med dem? Risken för detta är liten – enkäten ger tydligt besked om engagemanget hos det stora flertalet. I stället är mitt intryck att det stora flertalet av anslagsmot-

tagarna subventionerar projekten och verksamheten runt dem från andra källor, om inte annat med löner från då de fasta anslagen. Forskarna drivs av engagemang och intresse för frågorna.

Administrationen av ansökningar har åtminstone i några fall varit sådan att den retat gallfeber på en erfaren forskningsledare ("SAREC slängde mina två ansökningar förra året i papperskorgen för att det saknades ett intyg från institutionen på att de (doktoranderna) verkligen var antagna. Det är den mest absurda behandling jag någonsin utsatts för av ett forskningsråd").

Det finns inte anledning att detaljreglera anslagsformerna utan hanteringen av projekten kan lämnas till institutionerna. Det är viktigare att SAREC lägger ner sin kraft på att styra ämne och val av tema, påverka de viktigaste forskargrupperna och institutionerna i en direkt dialog samt att följa upp arbetet bättre.

En möjlighet är att använda universiteten för att hantera delar av arbetet. Sida omsätter totalt 14 miljarder (2005) – är det då rimligt att forskningsavdelningen ägnar sig åt individuella planeringsanslag med hela den åtföljande administrativa apparaten: ansökningar, granskning, beslut och kontrakt och utbetalningar av anslag? Ett planeringsanslag motsvarar *5 miljondelar* av Sidas omsättning! Mindre anslag inom vissa tematiska områden borde kunna läggas ut på andra institutioner, till exempel på särskilda enheter vid universiteten. Väl fungerande modeller för detta finns (till exempel SPIDER vid KTH).

- Lita på forskarnas goda vilja och intresse för SAREC:s mål.
- Förenkla administrationen av ansökningar och gör den mer professionell.
- Följ upp bättre, lär inte bara från ansökningar utan också från forskningsarbetet och forskningsresultaten.

Bilagor

Annex 1. Enkäten

Annex 2. Sammanställning av enkätsvaren (ej bilagd; kan beställas från SAREC)

Annex 3. Statistisk bearbetningen av enkätsvaren

Annex 4. Förteckning över intervjuer och samtal

Annex 5. Uppdragsbeskrivningen för utvärderingen

Annex 1 Enkät om stöd från Sidas u-landsforskningsråd

Frågorna nedan avser de anslag du fått från Sidas u-landsforskningsråd under 2000–2005 (SAREC, ”svensk ansökan”) och de ansökningar som du gjort för dessa. Det gäller alltså de projekt där du är eller har varit projektkoordinator. Erfarenheterna från innevarande års ansökningsprocess, där elektronisk ansökan använts, skall inte vägas in i svaren.

I sista frågefältet (fråga 45) kan du lägga till ytterligare kommentarer, förslag och synpunkter. Det är många frågor men du kan snabbt hoppa över frågor som du inte anser vara relevanta för dig och dina anslag eller där du inte anser dig ha några synpunkter. Vi är dock tacksamma om frågorna med fasta alternativ (klickrutor) besvaras!

Textrutorna rymmer mer text än ramen som markerats i blanketten (upp till 64 000 tecken).

The questionnaire may be answered in English if you prefer.

Skydd för uppgiftslämnare

För att kunna följa upp enkäten och påminna dem som inte svarat (samt för att jämk ihop eventuella dubblettvar) behöver vi identifiera uppgiftslämnaren under bearbetningen av enkäten. Emellertid kommer namnuppgifterna bara att vara tillgängliga för dem som bearbetar svaren och databasen kommer efter bearbetningen avslutats att avidentifieras (namn och anslagsidentifieringar tas bort). I rapporten till SAREC kommer eventuella citat från enkätsvaren att vara anonyma.

Frågor om enkäten

Om du har ytterligare frågor om enkäten eller övriga synpunkter på SAREC:s uforsk-anslag som du vill diskutera med utvärderingen, kontakta då Olle Edqvist, SISTER, Drottning Kristinas väg 33 D, 114 28 Stockholm: E-post olle.edqvist@sister.nu.

Besvaras senast 25 maj

Vi behöver få ditt svar senast den 25 maj. Det är av stor vikt att vi får in ditt svar och dina synpunkter. Använd detta tillfälle till att påverka programmets utformning!

1. **Namn** (koordinator av ett eller flera uforsk-anslag)
2. **Institution, universitet** (adress behövs inte)
3. **E-postadress**
4. **Telefon** (inklusive riktnummer)
5. **Typ av uforsk-anslag**

Vilka typer av anslag för svensk forskning har beviljats dig genom Sidas u-landsforskningsråd (SAREC) åren 2000–2005 (nedan kallade uforsk-anslag): doktorandstöd, post-doktorstöd, gästforskare, miljöstöd, invitationsområden, planeringsanslag? (klicka eventuellt för flera boxar)

☐ Projektstöd

☐ Doktorandstöd

☐ Post-doktorstöd

- ☐ Gästforskare
- ☐ Miljöstöd
- ☐ Planeringsanslag
- ☐ Annat uforsk-anslag

6. Uforsk-anslag

Ange projekttitel/titlar och om möjligt också SAREC:s SWE-nummer för det/de projekt där du är projektkoordinator

7. Invitationsområden

Gäller något eller några av dina anslag ett tema av särskilt intresse för Sida ("invitationsområden")?

- ☐ Ja
- ☐ Nej

8. Invitationsområden

Om svaret är Ja för fråga 7 ange då startår och vilket invitationsområde som du medverkar i.
Ange helst också SAREC:s registreringsnummer för anslaget/anslagen

9. Andra SAREC-anslag

Andra kontrakterade medel från SAREC under denna tid som du ansvarar för (medverkan i bilaterala, multilaterala eller regionala projekt)? Ange varje kontrakt med typ, startår samt med titel eller motsvarande, om möjligt också med SAREC:s registreringsnummer

10. Andra relaterade forskningsanslag

Har du fått anslag från andra forskningsråd eller finansierande organ för forskning som till betydande del sammanfaller med arbetet för dina u-landsforskningsprojekt nämnda under punkt 5 och 6 ovan (från till exempel VR, FAS, FORMAS, Energimyndigheten, forskningsstiftelserna och så vidare)?
Ange i så fall namn på finansiär, belopp, startår och helst också någon form av registreringsnummer för anslaget.

11. Utländska relaterade forskningsanslag

Har du fått anslag från utländska forskningsfinansierande organ för dina ulandsforskningsprojekt enligt ovan (från EU, utländska forskningsråd och forskningsstiftelser och så vidare)? Ange namn på finansiär, belopp och år

12. Projektresultat – publikationer

Vilka vetenskapliga publikationer har tillkommit som resultat från dina anslag från Sidas u-landsforskningsråd åren 2000–2005? (ange gärna om det är en kvalitetsbedömd tidskrift/refereed/)

13. Projektresultat – doktorsexamina

Antal avlagda doktorsexamina som helt eller delvis har finansierats genom dina anslag från Sidas u-landsforskningsråd åren 2000–2005 (innefattar alltså också doktorander som avlagt examen 2006)?
Ange helst också doktorandens/ernas namn och uppskatta gärna grovt SAREC's del av finansieringen av vederbörande (25–50–75–100%).

14. Projektresultat – högre utbildningen

Anser du att ditt/dina uforsk-projekt under åren 2000–2005 har haft påtaglig påverkan på institutionens högre utbildning och dess u-landsinriktade internationalisering? Klicka för ett alternativ

- ☐ Ingen påverkan
- ☐ Obetydlig påverkan
- ☐ Viss påverkan
- ☐ Stark påverkan, nya inslag eller kurser
- ☐ Radikal påverkan, omläggning av den högre utbildningen

15. Om svaret till fråga 14 ovan är positivt, beskriv gärna på vad sätt (med "positivt" menas att projektet haft viss/stark/radikal påverkan)

16. Övriga projektresultat

Övriga projektresultat (till exempel förstärkt forskarsamarbete med u-landsinstitutioner, forskarsamarbete med u-forskenheter i andra länder, forskarutbildning, klinisk tillämpning, övrig praktisk användning av resultaten, patent och så vidare)? Berätta gärna fritt om detta.

17. Påverkan på forskningsmiljön

Bedömer du att dina uforsk-anslag under åren 2000–2005 har verksamt bidragit till att skapa eller förstärka institutionens forskningsmiljö för utvecklingsfrågor? Klicka för ett alternativ

- ☐ Ingen påverkan
- ☐ Obetydlig påverkan
- ☐ Viss påverkan
- ☐ Stark påverkan, nya forskningsprojekt
- ☐ Radikal påverkan, omläggning av forskningen

18. Om svaret till fråga 17 ovan är positivt, beskriv gärna på vad sätt

19. Rekrytering av yngre forskare

Bedömer du att dina uforsk-anslag verksamt bidragit till att rekrytera yngre forskare till institutionen för u-landsrelaterad forskning? Klicka för ett alternativ

- ☐ Nej
- ☐ En person rekryterad
- ☐ Två till tre personer rekryterade
- ☐ Fler än tre personer rekryterade

20. Om någon rekryterats, beskriv gärna vilken kategori (doktorand, postdok etcetera)

21. Stimulerat andra forskare?

Bedömer du att dina uforsk-anslag verksamt bidragit till att stimulera forskare att intressera sig för utvecklingsfrågor vid din fakultet? Klicka för ett alternativ

- ☐ Nej

- ☐ Obetydligt
- ☐ Måttligt
- ☐ Stark stimulans

22. Om svaret till fråga 21 ovan är positivt, beskriv gärna på vad sätt

23. Beredningsprocessen?

Upplever du beredningsprocessen från ansökan till beslut som snabb eller långsam?
Klicka för ett alternativ

- ☐ Långsam
- ☐ Rimlig
- ☐ Snabb

24. Instruktionerna?

Upplever du att instruktionerna från SAREC (*"Information till sökande"*) vad gäller villkoren för de olika formerna av anslag är tydliga? Klicka för ett alternativ

- ☐ Otydliga
- ☐ I huvudsak tydliga men med vissa oklara punkter
- ☐ Tydliga

Om du anser att instruktionerna är otydliga eller har vissa oklara punkter är en kommentar till detta välkommen; använd utrymmet i fråga 45.

25. Tid för att söka medel?

Hur mycket tid har du lagt ner på själva ansökan i genomsnitt? Klicka för ett alternativ

- ☐ 1 arbetsdag
- ☐ Ett par arbetsdagar
- ☐ En arbetsvecka
- ☐ Mer än en arbetsvecka

26. Kontrakt och utbetalningsrutiner

Upplever du kontraktsutformning och utbetalningsrutinerna som enklare eller omständligare i jämförelse med utbetalningar från andra svenska forskningsråd? Klicka för ett alternativ

- ☐ Enklare
- ☐ Ungefär likvärdiga
- ☐ Omständligare
- ☐ Avsevärt mer krävande

27. Interaktion med SAREC

Har SAREC haft en aktiv kontakt med dig med anledning av ditt/dina uforsk-projekt (typ seminarium med avrapportering, personliga kontakter med handläggare om projektets framsteg, innehåll och forskning, utvärdering etcetera)?

☐ Ja

☐ Nej

28. Kommentar till fråga 27 ovan

29. Synpunkter på anslagsformerna – projektstöd

Dina synpunkter på anslagsformerna och regelverket vad avser *projektstöd*

30. Synpunkter på anslagsformerna – doktorandstöd

Dina synpunkter på anslagsformerna och regelverket vad avser *doktorandstöd*

31. Synpunkter på anslagsformerna – post-doktorstöd

Dina synpunkter på anslagsformerna och regelverket vad avser *post-doktorstöd*

32. Synpunkter på anslagsformerna – gästforskare

Dina synpunkter på anslagsformerna och regelverket vad avser stöd till *gästforskare*

33. Synpunkter på anslagsformerna – institutionsstöd

Dina synpunkter på anslagsformerna och regelverket vad avser stöd till att etablera en u-landsinriktad forskningsmiljö – *institutionsstöd*

34. Synpunkter på anslagsformerna – planeringsanslag

Dina synpunkter på anslagsformerna och regelverket vad avser *planeringsanslag*

35. Övergripande kommentarer till anslagsformerna

Är de för detaljerade? Skulle andra indelningar vara bättre? Andra kommentarer till anslagsformerna? Förslag?

36. Synpunkter på invitationsområden

Dina synpunkter på regelverket och instruktionerna vad avser invitationsområden

37. Dina synpunkter på kontrakt och uppföljning

Är kontraktshanteringen smidig och adekvat för den här typen av anslag och för anslag av den här storleken? Är återrapportering och annan uppföljning rimligt avvägd?

38. Är anslagen för små?

Givet att den totala anslagssumman för uforsk-anslag är oförändrad, skulle du vilja se att de enskilda anslagen för de olika projektformerna är större (och därmed antalet projekt blir färre)?

☐ Ja

☐ Nej

39. Kommentar till frågan ovan

40. Är anslagen för korta i tid?

Givet att den totala anslagssumman för uforsk-anslag är oförändrad, skulle du vilja se att de enskilda anslagen för de olika projektformerna har större räckvidd i tid (och därmed antalet nya projekt blir färre)?

☐ Ja

☐ Nej

41. Kommentar till frågan ovan

42. Policy för global utveckling (PGU)

Känner du till den nya policyn för global utveckling som riksdagen beslöt om 2003 (se till exempel Sidas webbsida Sveriges politik för global utveckling)

☐ Ja

☐ Nej

43. PGU's påverkan på ditt arbete?

Anser du att den nya policyn har påverkat ditt arbete och din forskning i något avseende? (Om du svarar på den här frågan, kommentera då gärna svaret i fråga 45)

☐ Ja

☐ Nej

44. Samarbete mellan SAREC och andra forskningsråd

Anser du att samarbetet mellan SAREC och övriga svenska forskningsråd fungerar tillfredsställande?

45. Övriga kommentarer

Övriga kommentarer. Förslag till hur uforsk-programmet skulle kunna förbättras
(det finns plats för mer text än rutan markerar om du så önskar)

Skicka svaren

Du kan skriva ut blanketten med svaren om du så önskar innan du skickar den. När du klickar på rutan nedanför skickas svaren in. Svaret dateras automatiskt.

Om du vill komplettera uppgifter eller ändra något så går det att skicka in ett nytt svar där du bara skriver in de nya uppgifterna. Du kan till exempel skicka in ett ofullständigt svar och sedan komplettera med de resterande uppgifterna *men du måste då skriva in ditt namn och din institutionstillhörighet igen* så att vi kan identifiera ditt nya svar och ändra eller komplettera det tidigare enkätsvaret med de nya, kompletterade eller rättade uppgifterna. Markera då också gärna efter namnet vilken typ av tillägg det nya inskicket är (komplettering, ändring, radera uppgifter etcetera)

Rensa formuläret

Rensa-knappen tar bort all ifylld information från svaren i blanketten, däremot raderas inte redan insänd information. Använd den med försiktighet.

Annex 2 Enkät svar

Kan beställas som Excel-fil från SAREC.

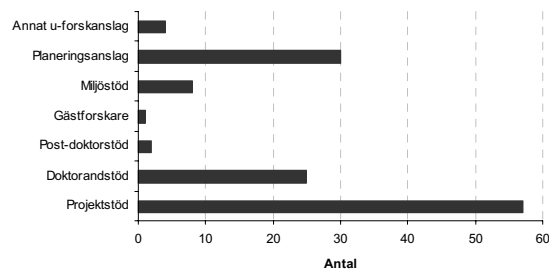
Annex 3 Statistisk analys av enkätsvaren

Andreas Högberg

Tabellerna och diagrammen är ordnade efter vilken ordning frågorna kommer i enkäten i den mån det går. Det är bara de kvantitativa frågorna som redovisas här.

Fråga 5: Typ av uforsk-anslag

	Antal
Projektstöd	57
Doktorandstöd	25
Post-doktorstöd	2
Gästforskare	1
Miljöstöd	8
Planeringsanslag	30
Annat u-forskanslag	4

Fråga 7: Invitationsområden

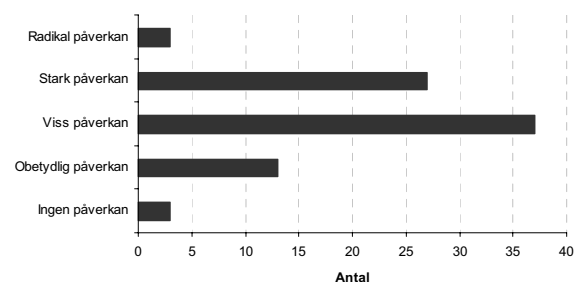
– Gäller något eller några av dina anslag ett tema av särskilt intresse för Sida ("invitationsområden")?

	Antal	Total procent	Fördelning av angivna svar
Ja	17	19,3	21,5
Nej	62	70,5	78,5
Delsumma	79	89,8	100
Svar saknas	9	10,2	
Total	88	100	

Fråga 14: Projektresultat – högre utbildningen

– Anser du att ditt/dina uforsk-projekt under åren 2000–2005 har haft påtaglig påverkan på institutionens högre utbildning och dess u-landsinriktade internationalisering?

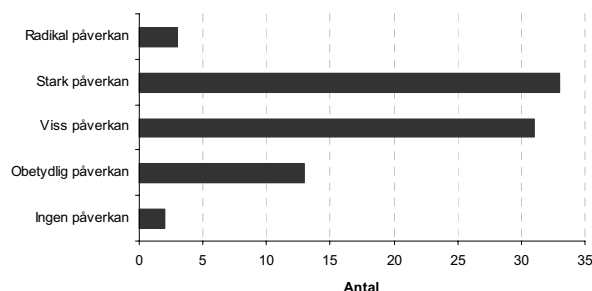
	Antal	Total procent	Fördelning av angivna svar
Ingen påverkan	3	3,4	3,6
Obetydlig påverkan	13	14,8	15,7
Viss påverkan	37	42,0	44,6
Stark påverkan	27	30,7	32,5
Radikal påverkan	3	3,4	3,6
Delsumma	83	94,3	100
Svar saknas	5	5,7	
Total	88	100	

Fråga 17: Påverkan på forskningsmiljön

– Bedömer du att dina uforsk-anslag under åren 2000–2005 har verksamt bidragit till att skapa eller förstärka institutionens forskningsmiljö för utvecklingsfrågor?

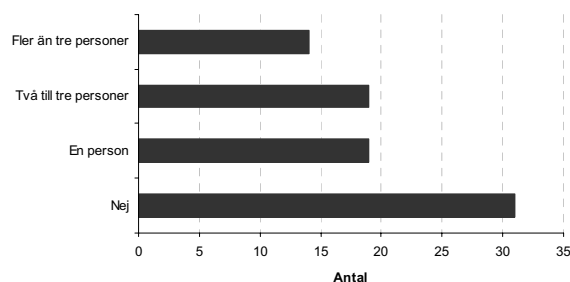
	Antal	Total procent	Fördelning av angivna svar
Ingen påverkan	2	2,3	2,4
Obetydlig påverkan	13	14,8	15,9
Viss påverkan	31	35,2	37,8
Stark påverkan	33	37,5	40,2
Radikal påverkan	3	3,4	3,7
Delsumma	82	93,2	100
Svar saknas	6	6,8	
Total	88	100	

Fråga 19: Rekrytering av yngre forskare

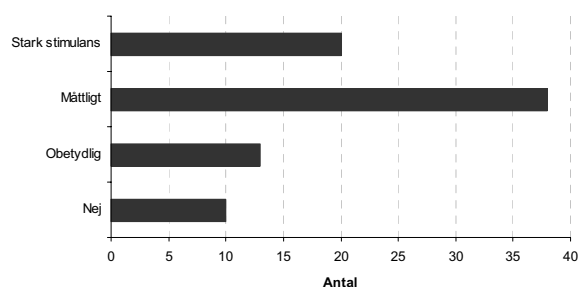
– Bedömer du att dina uforsk-anslag verksamt bidragit till att rekrytera yngre forskare till institutionen för u-landsrelaterad forskning?

	Antal	Total procent	Fördelning av angivna svar
Nej	31	35,2	37,3
En person	19	21,6	22,9
Två till tre personer	19	21,6	22,9
Fler än tre personer	14	15,9	16,9
Delsumma	83	94,3	100
Svar saknas	5	5,7	
Total	88	100	

Fråga 21: Stimulerat andra forskare?

	Antal	Total procent	Fördelning av angivna svar
Nej	10	11,4	12,3
Obetydlig	13	14,8	16,0
Måttligt	38	43,2	46,9
Stark stimulans	20	22,7	24,7
Delsumma	81	92,0	100
Svar saknas	7	8,0	
Total	88	100	

Crosstabulation fråga 19–21: Rekrytering av yngre forskare

– Bedömer du att dina uforsk-anslag verksamt bidragit till att rekrytera yngre forskare till institutionen för u-landsrelaterad forskning? Klicka för ett alternativ *Stimulerat andra forskare?

Rekrytering av yngre forskare – Bedömer du att dina uforsk-anslag verksamt bidragit till att rekrytera yngre forskare till institutionen för u-landsrelaterad forskning?

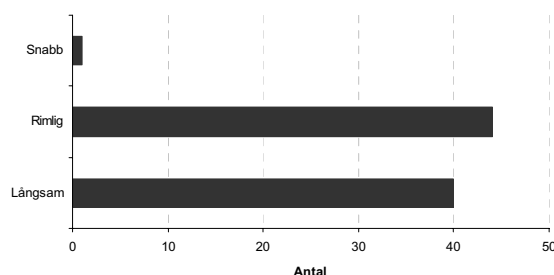
	Stimulerat andra forskare?				Total
	Nej	Obetydlig	Måttligt	Stark stimulans	
Nej	6	7	14	3	30
En person	2	5	11	1	19
Två till tre personer			11	7	18
Fyra eller fler personer	2	1	1	9	13
Total	10	13	37	20	80

Kommentar: Det mönster jag tycker mig se är främst en relativt återhållsam eller medelmåttig effekt. Största clustret med svar finns kring måttligt för stimulerat andra forskare och att ingen till två – tre personer har rekryterats. Och föga förvånande kan man ju se att de som upplevt en stark stimulans för andra forskare också oftast är de som rekryterat flest personer. På samma sätt är obefintlig eller obetydlig stimulans vanligast bland de som inte rekryterat någon eller bara en forskare.

Fråga 23: Beredningsprocessen

– Upplever du beredningsprocessen från ansökan till beslut som snabb eller långsam?

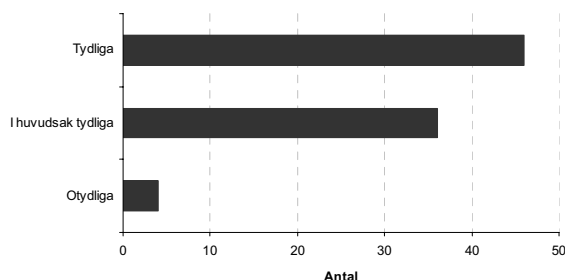
	Antal	Total procent	Fördelning av angivna svar
Långsam	40	45,5	47,1
Rimlig	44	50,0	51,8
Snabb	1	1,1	1,2
Delsumma	85	96,6	100
Svar saknas	3	3,4	
Total	88	100	

Fråga 24: Instruktionerna

– Upplever du att instruktionerna från SAREC ("Information till sökande") vad gäller villkoren för de olika formerna av anslag är tydliga?

	Antal	Total procent	Fördelning av angivna svar
Otydliga	4	4,5	4,7
I huvudsak tydliga	36	40,9	41,9
Tydliga	46	52,3	53,5
Delsumma	86	97,7	100
Svar saknas	2	2,3	
Total	88	100	

Crosstabulation: Fråga 23 och 24: Beredningsprocessen

– Upplever du beredningsprocessen från ansökan till beslut som snabb eller långsam?

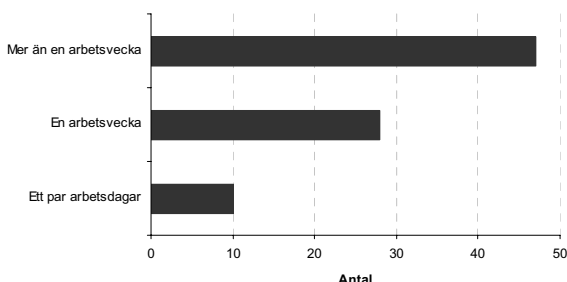
* Instruktionerna – Upplever du att instruktionerna från SAREC ("Information till sökande") vad gäller villkoren för de olika formerna av anslag är tydliga?

Beredningsprocessen – Upplever du beredningsprocessen från ansökan till beslut som snabb eller långsam?	Instruktionerna – Upplever du att instruktionerna från SAREC ("Information till sökande") vad gäller villkoren för de olika formerna av anslag är tydliga?			Total
	Otydliga	I huvudsak tydliga	Tydliga	
Långsam	3	13	24	40
Rimlig	1	22	21	44
Snabb			1	1
Total	4	35	46	85

Kommentar: Inga större överraskningar här, i huvuddrag: 13 svarade att de tyckte att beredningsprocessen var långsam och att instruktionerna var i huvudsak tydliga. 24 som svarade långsam tyckte att instruktionerna var tydliga. 22 som tyckte att processen var rimligt snabb tyckte att instruktionerna var i huvudsak tydliga, och 21 som svarat rimligt snabb process tyckte att instruktionerna var tydliga. Övriga svar är relativt försumbara. Eventuellt är de tre som svarat långsam process och otydliga instruktioner intressanta då de antagligen står för en hel del missnöje.

Fråga 25: Tid för att söka medel
– Hur mycket tid har du lagt ner på själva ansökan i genomsnitt?

	Antal	Total procent	Fördelning av angivna svar
Ett par arbetsdagar	10	11,4	11,8
En arbetsvecka	28	31,8	32,9
Mer än en arbetsvecka	47	53,4	55,3
Delsumma	85	96,6	100
Svar saknas	3	3,4	
Total	88	100	

Crosstabulation fråga 24 och 25: Beredningsprocessen

– Upplever du beredningsprocessen från ansökan till beslut som 3 eller 1?

*** Tid för att söka medel – Hur mycket tid har du lagt ner på själva ansökan i genomsnitt?**

Beredningsprocessen – Upplever du berednings- processen från ansökan till beslut som snabb eller långsam?	Tid för att söka medel – Hur mycket tid har du lagt ner på själva ansökan i genomsnitt?			Total
	Ett par arbetsdagar	En arbetsvecka	Mer än en arbetsvecka	
Långsam	4	8	27	39
Rimlig	6	20	18	44
Snabb			1	1
Total	10	28	46	84

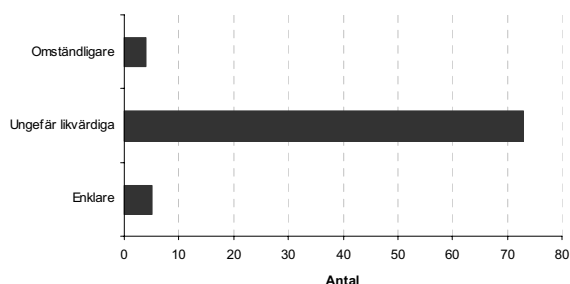
Kommentar: Intressant att jämföra synen på den egna effektiviteten och synen på andras snabbhet.

Det man kan säga generellt om svaren är väl att de som lade ner ett par arbetsdagar upp till en vecka oftast tyckte att beredningsprocessen var rimligt snabb (26 fall totalt), medan en minoritet (12 fall totalt) tyckte att processen var långsam. Å andra sidan, de som lade ner mer än en arbetsvecka tyckte oftare att beredningsprocessen var långsam än rimligt snabb (27 mot 18) och endast en av dessa tyckte att processen var snabb. Det intressanta är väl förhållandet mellan de olika tidsuppfattningarna.

Fråga 26: Kontrakt och utbetalningsrutiner

– Upplever du kontraktutformning och utbetalningsrutinerna som enklare eller omständigare i jämförelse med utbetalningar från andra svenska forskningsråd?

	Antal	Total procent	Fördelning av angivna svar
Enklare	5	5,7	6,1
Ungefär likvärdiga	73	83,0	89,0
Omständigare	4	4,5	4,9
Delsumma	82	93,2	100
Svar saknas	6	6,8	
Total	88	100	

Fråga 27: Interaktion med SAREC

– Har SAREC haft en aktiv kontakt med dig med anledning av ditt/dina uforsksprojekt (typ seminarium med avrapportering, personliga kontakter med handläggare om projektets framsteg, innehåll och forskning, utvärdering etc.)?

	Antal	Total procent	Fördelning av angivna svar
Ja	16	18,2	18,6
Nej	70	79,5	81,4
Delsumma	86	97,7	100
Svar saknas	2	2,3	
Total	88	100	

Fråga 38: Är anslagen för små?

	Antal	Total procent	Fördelning av angivna svar
Ja	44	50	56,4
Nej	34	38,6	43,6
Delsumma	78	88,6	100
Svar saknas	10	11,4	
Total	88	100	

Fråga 40: Är anslagen för korta i tid?

	Antal	Total procent	Fördelning av angivna svar
Ja	26	29,5	33,3
Nej	52	59,1	66,7
Delsumma	78	88,6	100
Svar saknas	10	11,4	
Total	88	100	

Crosstabulation fråga 38 och 40: Är anslagen för små?

* Är anslagen för korta i tid?

Är anslagen för små?	Är anslagen för korta i tid?		
	Ja	Nej	Total
Ja	19	23	42
Nej	7	26	33
Total	26	49	75

Kommentar: Intressant hur svaren fördelade sig här, lite svårtolkat är det allt. Klart är att en övervägande del varken tycker att anslagen är för korta i tid eller i storlek. Man måste ju dock komma ihåg hur frågorna ställdes med "ceteribus paribus" förhållande vilket troligen förklarar varför svaren ser ut som de gör.

Fråga 42: Policy för global utveckling (PGU)

	Antal	Total procent	Fördelning av angivna svar
Ja	56	63,6	69,1
Nej	25	28,4	30,9
Delsumma	81	92,0	100
Svar saknas	7	8,0	
Total	88	100	

Fråga 43: PGU's påverkan på ditt arbete?

	Antal	Total procent	Fördelning av angivna svar
Ja	15	17,0	20,8
Nej	57	64,8	79,2
Delsumma	72	81,8	100
Svar saknas	16	18,2	
Total	88	100	

Crosstabulation fråga 42 och 43: Policy för global utveckling (PGU)

* PGU's påverkan på ditt arbete?

Policy för global utveckling (PGU)	PGU's påverkan på ditt arbete?		
	Ja	Nej	Total
Ja	15	40	55
Nej		15	15
Total	15	55	70

Kommentar: Det är ganska naturligt att samköra frågorna, mest för att se om det finns något ologisk i svaren. Men ingen som inte kände till PGU menade heller att det påverkade arbetet. 15 som kände till PGU menade att det påverkade arbetet, medan 40 som kände till den menade att det inte gjorde så.

Annex 4 Förteckning av intervjuer och viktigare samtal

Dan Brändström, Riksbankens Jubileumsfond

Rolf Carlman, Sida INEC

Gudrun Dahl, dekanus Stockholms universitet

Lennart Hasselgren, Uppsala universitet

Anders Johnson, Utbildningsdepartementet

Bo Mattiasson, Lunds universitet

Pär Omling, Vetenskapsrådet

Hans Rosling, Karolinska institutet

Olle Stendahl, Linköping och Forskningsnämnden

Bo Sundqvist, rektor Uppsala universitet

Inger-Ann Ullstein, Norska forskningsrådet

Mats Wahlgren, Karolinska institutet

Harriet Wallberg-Henriksson, rektor Karolinska institutet

Hans Wigzell, Karolinska institutet

Björn Wittenmark, prorektor Lunds universitet

Malin Åkerblom, Uppsala universitet

Gunnar Öquist, Forskningsnämnden

Bland SAREC:s personal har jag särskilt samtalat med:

Hannah Akuffo

Barbro Carlsson

Tomas Kjellqvist

Maija Lindroos

Berit Olsson

Eva Ohlsson

Björn Paulsson

Annex 5 Uppdragsbeskrivningen

Utvärdering av Sidas u-landsforskningsråd

Sidas u-landsforskningsråd fördelar medel till ”stöd till utvecklingsforskning om utvecklingsländer i Sverige, långsiktigt stöd till forskningsmiljöer, tematiska forskningsnätverk, stöd till enskilda forskningsprojekt, kostnader för av Sida inrättade tidsbegränsade anställningar för forskare med inriktning på utvecklingsfrågor samt administration av dessa anställningar” (regleringsbrev 2005, 8:1 ap.32).

I Sidas instruktioner till sökande (mars 2005) anges målen för u-landsforskningsrådet vara:

- främja forskning av värde för utvecklingssamarbetet
- bevara och utveckla kunskap i Sverige om utvecklingsländer och utvecklingsfrågor
- stimulera forskare vid svenska universitet och högskolor att intressera sig för utvecklingsländer och utvecklingsforskning
- främja rekrytering av yngre forskare till u-landsrelaterad forskning samt bevara och utveckla u-landsforskningskapacitet vid universitet och högskolor
- bidra till u-landsinriktad internationalisering inom högre utbildning och forskning
- öka möjligheterna att etablera forskningskontakter med utvecklingsländer och med u-landsforskning i andra länder.

Målen för verksamheten är alltså väl specificerade. Verksamheten har bedrivits av SAREC sedan dess tillkomst 1975 och har i stora drag varit oförändrad även om de olika delformerna eller ”finansieringsinstrumenten” har kompletterats och förändrats över tiden. Den har utvärderats av utrikesdepartementet 1994. Före dess har också ett antal utvärderingar av verksamheten genomförts (intern utredning 1984, statistisk översikt 1984, utvärdering av SAREC:s verksamhet i sin helhet inklusive det svenska programmet 1985, intern utredning 1990, utvärdering av stödet till svenska u-landsinriktade forskningsmiljöer 1992).

Skäl finns för att återigen granska verksamheten mot bakgrund av förändringar i omvärlden, i biståndet och inom svensk högskola och forskning. Sveriges ökade beroende av omvärlden har blivit allt tydligare och frågor som migration, jordbävningar och tsunamivågor, epidemier och fågelinfluensa, klimatförändringar och krig har med kraft demonstrerat att vi är beroende av vad som händer i avlägsna länder. Fattigdom, sjukdomar, svält, jordbävningar, politiskt förtryck och ekonomisk stagnation är inte enbart en moralisk fråga och solidaritet – det är också handfasta problem och utmaningar för Sverige.

Biståndet placeras därför allt tydligare i ett sammanhang av en förändrad omvärld vilket bland annat avspeglas i den svenska politiken för global utveckling, PGU. Denna slår fast att alla politikområden skall bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Vidare instrueras alla delar av utbildning och forskning att bidra till hållbar utveckling i enlighet med Johannesburgsagendan. Utredningen om omvärldsanalys och policyinriktat utredningsarbete inom utrikes- och säkerhetspolitiken (*Tänka om världen: Rapport från Omvärldsanalysutredningen*, Ds 2004:46) efterlyser en förstärkt framåtblickande omvärldsanalys i Sverige som bas för politiken – inte bara för biståndet.

Biståndets roll inom PGU är att *bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor*. Huvuddelen av forskningssamarbetet inriktas på att stärka utvecklingsländers forskningskapacitet och främja forskning som bidrar till fattigdomsbekämpning och en rättvis och hållbar global utveckling. Sida skall också bidra till att stärka utvecklingsrelevant forskning i Sverige och deltagande av svenska forskare i forskningssamarbetet.

Det är angeläget att forskningen inom områden där svensk forskning är internationellt högtstående också engageras för utvecklingsrelevanta problemställningar. Regeringen framhåller forskning inom miljö/miljöteknik och forskning om smittsamma sjukdomar som sådana områden. Biståndet inklusive forskningsbiståndets sakområden är fortsatt breda och mångfacetterade. Biståndets ökade inriktning mot övergripande policy och budgetfrågor ökar samtidigt efterfrågan på svensk resursbas inom dessa kunskapsfält. Bättre tillgång till kunskapstjänster, synteser av forskningsresultat och kunskapsbaserad rådgivning efterlyses.

Sverige är – i förhållande till sin storlek – ett internationellt ledande forskningsland. Ambitionerna är höga och ökande både hos universitet och internationella företag. Samtidigt har högskolan och dess forskning genomgått stora förändringar under det senaste decenniet. Internationaliseringen av dess forskning, och även i ökande utsträckning internationaliseringen av den högre utbildningen, går snabbt. Samtidigt är internationaliseringen starkt fokuserad mot Nordamerika och Västeuropa. Finansiering av forskning från EU:s ramprogram och europeisk forskningssamverkan har vuxit mycket snabbare än den nationella finansieringen. Forskningsstiftelserna har genom stora projekt förändrat arbetssättet hos ledande forskargrupper och skapat nya former för forskarutbildning (forskarskolor). Fakultetsmedlens andel av den totala forskningsfinansieringen har minskat dramatiskt och forskningen har i ökande grad blivit externt finansierad. Forskarutbildningen har expanderat och innebär att många disputerade lämnar Högskolan efter doktorsexamen.

Det är i detta komplexa system som Sidas u-landsforskningsråd arbetar. Sammanlagt går cirka en tredjedel av Sidas anslag för forskningssamarbete till svenska institutioner vilket gör Sida till en viktig forskningsfinansierare i Sverige inom vissa vetenskapsområden och för vissa institutioner. Sidas u-landsforskningsråd svarar dock endast för en tredjedel av detta och är det minsta forskningsrådet. Anslagsramen 2005 uppgick till 100 Mkr (cirka 0,5% av den statliga forskningsfinansieringen till universiteten) att jämföra med Vetenskapsrådet som fördelar 2500 Mkr. Det finns alltså skäl att relatera utvärderingen av verksamheten till förändringarna av dess omvärld.

Utvärderingsuppdraget

SISTER uppdras, med användande av Olle Edqvist som ansvarig för uppgiften, utvärdera Sidas u-landsforskningsråd och dess stöd till svensk u-landsforskning för perioden 1995–2005. Utvärderingen bör ge en bild av effekterna av verksamheten i relation till de uppsatta målen.

Utvärderingen bör belysa i vilken utsträckning medlen från u-landsforskningsrådet har stärkt svensk u-landsforskning, olika delar av Sidas bistandsverksamhet inklusive förutsättningarna för forskningssamarbetet i stort.

Svenska forskargrupperns medverkan och intresse är en viktig förutsättning för Sidas forskningsstöd. Förutsättningarna för deras medverkan bör därför belysas. U-landsforskningsrådets verksamhet bör bedömas i förhållande till den förändrade situationen för de svenska högskolorna och diskutera om dessa förändringar ger anledning att ompröva delar av verksamheten.

Utvärderingen bör också beakta frågor som aktualiseras av biståndets och Sidas förändrade arbetsvillkor och belysa hur det nuvarande stödet svarat mot behovet av ökad omvärldskunskap och ge förslag till möjliga förbättringar.

Utvärderingen skall alltså göra en bedömning av Sidas u-landsforskningsråd, i det följande kallat u-forsk, både med utgångspunkt i nuvarande mål men också kommentera och diskutera möjligheterna att omforma verksamheten och ge den en bredare målsättning. Utvärderingen gäller dock primärt programmets effekter i förhållande till UD/Sidas mål men även dess påverkan på svenska forskarsamhället och högskolan. Vidare bör programmets hantering jämföras med forskningsrådspraxis och kommenteras.

Utvärderingen skall ge en övergripande analys och bedömning. De mera detaljerade frågor som skisseras nedan skall ses som ett sätt att inringa den övergripande bedömningen snarare än att specifikt besvaras.

Effekter inom forskarsamhället/högskolan

Utvärderingen skall bedöma i vilken utsträckning programmet bidrar till att bevara och utveckla kunskap i Sverige om utvecklingsländer och utvecklingsfrågor, främjar rekrytering av yngre forskare till u-landsrelaterad forskning, stimulerar forskare vid svenska universitet och högskolor att intressera sig för utvecklingsländer och utvecklingsforskning och bidrar till u-landsinriktad internationalisering inom högre utbildning och forskning.

- I vilken omfattning har stödet bidragit till uppkomst av utvecklings- eller u-landsorienterade forskningsmiljöer? I vilken omfattning rekryteras nya forskargrupper/institutioner för u-landsinriktat verksamhet?
- I vilken utsträckning arbetar forskare/institutioner som stöds via u-forsk också inom Sida-stött bilateralt, regional och internationellt forskningssamarbete?
- Vilka effekter har institutionsstödet gett?

Utvärderingen bör vidare undersöka eventuella samband mellan Sidas stöd via u-forskprogrammet och andra svenska finansiärers anslag till institutioner och forskargrupper. En fråga av särskilt intresse är därvid möjligheterna till anslag för fortsatt forskning till u-landsforskning från andra forskningsråd och forskningsstiftelser och villkoren för detta.

Utvärderingen bör, för ett litet urval av institutioner som har varit särskilt aktiva i programmet, undersöka om övrig forskning och undervisningen vid dessa institutioner har påverkats av u-forskanslagen.

Effekter i förhållande till UD/Sidas behov

Utvärderingen skall bedöma i vilken utsträckning u-forsk bidragit till att främja forskning av värde för utvecklingssamarbetet och till möjligheterna att etablera forskningskontakter med utvecklingsländer och med u-landsforskning i andra länder i enlighet med målen för u-forsk.

Baserat på denna genomgång skall utvärderingen också kommentera hur programmet skulle kunna utformas för att bättre överbrygga den kunskapsklyfta som diskuteras i Omvärldsanalysutredningen. Denna klyfta handlar dels om faktorer inom högskolan (incitament för ”tredje uppgiften”), dels om faktorer inom UD/Sida (förmåga följa och värdera kunskapsutveckling och så kallad beställarkompetens). Utvärderingen förväntas inte utreda situationen inom UD/Sida utan fokusera på möjligheten för Sida som forskningsfinansiär att utforma lämpliga stödformer för att svara mot de angivna behoven.

- Vilken potential har det relativt nya stödet till forskarnätverk för att svara mot UD/Sidas utvidgade kunskapsbehov?
- Vilka skulle effekterna kunna tänkas bli av en riktad utlysning av u-forskanslag mot sådana prioriterade områden inom ramen för nuvarande finansieringsvolym?

Alternativa former för u-forsk

Baserat på resultaten av utvärderingen bör tänkbara effekter av några alternativa former för utlysningen och anslagsgivningen diskuteras. Bland tänkbara alternativ kan nämnas:

- Koncentration av anslag till färre forskargrupper/institutioner;
- En forskargrupp/institution avkrävs en samlad ansökan istället för att som nu tillåta en rad ansökningar.

Vilka skulle effekterna bli för forskargrupperna och institutionerna, respektive för Sida av en sådan förändring?

Hantering och processer

Utvärderingen skall slutligen bedöma hur utlysning och bedömningsprocesser inom u-forsk under de senaste åren hanterats i förhållande till kvalitetskrav och praxis inom forskningsråd respektive sektorsorgan.

- Ger information till sökande en god bild av hanteringen? Får sökande rimlig feedback?
- Är referensgruppernas arbete rimligt i förhållande till volym och arbetsmängd? Kan arbetet för-
enklas utan kvalitetsförluster?
- För och nackdelar med ”egna” referensgrupper jämfört med att överlåta bedömning på till exempel Vetenskapsrådet? Värdet av forskningssekreterarna i referensgruppsarbetet, samt värdet av med-
verkan av representanter från Sidas ämnesavdelningar? Bidrar referensgrupperna till ökad insikt om
utvecklingsfrågor inom forskarvärlden?
- Inom SAREC hanteras u-forsk av en heltidshandläggare under medverkan av forskningssekreterare
som i huvudsak arbetar med andra uppgifter (beredning av bilaterala och tematiska forsknings-
insatser). Sammanlagt avsätts tid motsvarande 4 hela tjänster, (ungefär 10% av årsarbetstiden).
Är denna tid rimlig i förhållande till uppgiften?

Genomförande, tidsplan och rapportering

Arbetet genomförs med användning av SAREC:s databas över u-forsk och andra projekt samt jämförs med andra organisationers databaser i mån av möjlighet (Vetenskapsrådet, Stiftelsen för Strategisk Forskning, Riksbankens Jubileumsfond med flera). En enkät till ett urval av de institutioner som mot-
tagit anslag samt intervjuer kompletterar denna bearbetning. Intervjuer görs också med företrädare för
andra forskningsråd, universitets- och fakultetsföreträdare samt naturligtvis med handläggare och
experter som varit engagerade i SAREC:s bedömningsarbete.

Löpande kontakt hålls med SAREC:s kansli och Sidas utvärderingsenhet. En rapportering om arbetets
uppläggning och inriktning görs med nämnden vid lämplig tidpunkt i februari eller mars månad.

Utvärderingen skall avrapporteras senast den 15 augusti 2006 (under förutsättning att kontrakt upp-
rättas senast 15 februari.)

Rapporten skall vara skriven på svenska.

Övriga villkor och ersättning för uppdraget regleras i ett separat kontrakt mellan Sida och SISTER.

Recent Sida Evaluations

- 06/13 Evaluation of Sida Information & Communications Technologies Support to Universities**
Alan Greenberg
Department for Evaluation and Internal Audit
- 06/14 Impacts, Outputs and Effects from Sida-funded Air Quality Management Projects in Thailand and the Philippines**
Jon Bower, Steinar Larssen, Bjarne Sivertsen
Department for Infrastructure and Economic Cooperation
- 06/15 Sida's StartEast and StartSouth Programmes**
Bo Anderson, Niklas Angestav, Helena La Corte, Anders Grettve
Department for Infrastructure and Economic Cooperation
- 06/16 HIV/AIDS Outreach Programme in Southern Africa Social Transformation and Empowerment Projects (STEPS) and International Video Fair (IVF) Programmes**
Neddy Matshalanga, Edem Djokotoe
Department for Africa
- 06/17 Sida/SAREC Bilateral Research Cooperation: Lessons Learned**
Ad Boeren, Tom Alberts, Thomas Alveteg, Erik W. Thulstrup, Lena Trojer
Department for Evaluation and Internal Audit
- 06/18 Women's Empowerment Projects: "Kvinna till Kvinna"**
Annette Lyth, Lennar Peck
Department for Europe
- 06/19 Swedish Support to a Regional Environmental Journalism and Communication Programme in Eastern Africa for the Period 2002–2006**
Birgitte Jallo, Charles Lwange-Ntale
Department for Democracy and Social Development
- 06/20 End of Programme Support Evaluation of Regional Psychosocial Support Initiative (REPSSI)**
Richard Matikanya, Victoria James, Nankali Maksud
Department for Africa
- 06/21 Review of Sida's Field Vision**
Jan-Olov Agrell
Department for Latin America
- 06/22 Organisationsstudie av SAREC**
Lina Lenefors, Lennart Gustafsson, Arne Svensson
Department for Evaluation and Internal Audit
- 06/23 University and Faculty Research Funds at Universities in Mozambique, Tanzania and Uganda**
Göran Hydén
Department for Research Cooperation

Sida Evaluations may be ordered from:

Infocenter, Sida
SE-105 25 Stockholm
Phone: +46 (0)8 779 96 50
Fax: +46 (0)8 779 96 10
sida@sida.se

A complete backlist of earlier evaluation reports may be ordered from:

Sida, UTV, SE-105 25 Stockholm
Phone: +46 (0) 8 698 51 63
Fax: +46 (0) 8 698 56 10
Homepage: <http://www.sida.se>

SWEDISH INTERNATIONAL DEVELOPMENT COOPERATION AGENCY
SE-105 25 Stockholm, Sweden
Tel: +46 (0)8-698 50 00. Fax: +46 (0)8-20 88 64
E-mail: sida@sida.se. Homepage: <http://www.sida.se>